

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

OTÁZKA MIGRAČNÍ A AZYLOVÉ POLITIKY V ČR

Asylum and Migration Policy Problems in the Czech Republic

Vedoucí práce:

PhDr. Hana Dvořáčková

Autor:

Vojtěch Novák

2010

Anotace:

Bakalářská práce „*Otázka migrační a azylové politiky v ČR*“, kterou jsem vypracoval, se konkrétně zaměřuje na dva stěžejní pilíře současné problematiky, a to jsou azyl a integrace cizinců, přibližuje problematiku a principy, které s tímto tématem souvisí. Hodně prostoru dostává legislativní rámec, který je nezbytný pro strukturu práce. Celkovým záměrem práce je snaha o schematické přiblížení uprchlické otázky. Praktická část bakalářské práce nabízí rozhovory s odborníkem a s uprchlíky, kteří přímo válečný konflikt zažili.

Annotation:

The thesis "*The question of migration and asylum policy in the CR*", which I made, specifically focuses on two main pillars of the current problem, namely the integration of foreigners and asylum, approaching problems and principles related to this topic. Area gets a lot of legislative framework, which is necessary to structure the work. The overall aim is to work on refugee issues schematic approach. The practical part of this thesis offers expert interviews with refugees who have directly experienced war.

Klíčová slova:

Azyl, migrace, Ministerstvo vnitra, integrace, cizinec, Evropská unie, Policie České republiky, Mezinárodní ochrana, Státní integrační program

Key words:

Asylum, migration, Ministry of Interior, integration, alien, European Union, Police of the Czech Republic, International Protection, the State Integration Programme

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil pouze uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 12.4.2010

Vojtěch Novák

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl moc poděkovat lidem, kteří mi pomáhali a angažovali se v průběhu realizace mé práce, především pak vedoucí mé práce, paní PhDr. Haně Dvořáčkové, za konzultaci a odborné připomínky, stejně tak paní RNDr. Janě Leontovyčové, CSc. za cenné informace a dlouhodobou angažovanost. V neposlední řadě bych rád poděkoval své rodině za zázemí a klid a přítelkyni za neoblomnou trpělivost.

Obsah:

Úvod8

A)TEORETICKÁ ČÁST

1.AZYLOVÁ POLITIKA V ČR

1.1 Historie uprchlictví u nás9

1.2 Legislativní rámec.....11

1.2.1 Zákon o pobytu cizinců 11

1.2.2 Zákon o azylu 13

1.2.3 Zákon o zaměstnanosti..... 14

1.3 Institucionální rámec 15

1.3.1 Ústřední orgány státní správy ČR..... 15

1.3.2 Meziresortní orgány..... 20

1.4 Nelegální migrace 23

1.4.1 Celková situace nelegální migrace v ČR 24

1.4.2 Neregulérní doklady..... 25

1.4.3 Akční plán v boji s nelegální migrací 26

1.5 Mezinárodní ochrana.....28

1.5.1 Žadatelé o mezinárodní ochranu v ČR 28

1.5.2 Počet žadatelů o mezinárodní ochranu..... 28

1.5.3 Řízení o udělení mezinárodní ochrany v ČR..... 31

1.5.4 Azylová řízení pro azylanty a čekatele na MO v ČR..... 31

2.INTEGRACE

2.1 Definice, cíl 33

2.2 Státní integrační program..... 35

2.2.1 Bydlení azylantů..... 35

2.2.2 Výuka jazyka 36

2.2.3 Vstup na trh práce 37

B) PRAKTICKÁ ČÁST

3.ROZHOVORY

3.1 Pan Viktor Parkán 39

3.2 Paní G.O..... 43

3.3 Paní Jelena Š. 48

3.4 Závěr k rozhovorům 51

Závěr 52

Použitá literatura 53

Seznam příloh 54

Přílohy..... 55

Seznam zkratek:

V mojí bakalářské práci se objevuje několik výrazů a zkratek, které jsou pro realizaci důležité a které uvádím. Často logicky zjednoduší výraz a formu dané informace.

1. **ČR** – Česká republika
2. **MV ČR** – Ministerstvo vnitra České republiky
3. **MZV ČR** - Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
4. **EU** – Evropská unie
5. **PČR** – Policie České republiky
6. **ÚOOZ SKPV** – Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování
7. **ICP** – Inspektorát cizinecké policie
8. **MOPNZC** - Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců
9. **Přs** – Příjímací středisko
10. **PoS** – Pobytové středisko
11. **IAS** – Integrační azylové středisko
12. **ČSFR** – Československá federativní republika

Úvod:

Otázka migrační a azylové politiky je problém, aktuální nejméně dvacet let, ale paradoxně se o něm nikde příliš nedovídáme. Česká republika (ČR) se prakticky od rozpadu bývalého režimu aktivně zapojuje do migrační politiky, která primárně řeší problematiku osob, jež vstupují, ať legálně či nelegálně, na půdu České republiky. Tito lidé zde hledají nový domov, zázemí v době, kdy jim není umožněno vrátit se do rodné země, ale často se také naše země stává pouze dočasným - přechodným - útočištěm pro přečkání nestabilní doby. Je potřeba říci, že situace se postupně zlepšuje a služby a nabídka, kterou je ČR schopna poskytnout, je stále komfortnější, a to přímo svědčí o vyspělosti a úrovni demokracie našeho státu a dalších zemí, které pomoc poskytují a často i nabízejí. V současnosti je Česká republika již aktivním členem v rámci Evropské unie, od sametové revoluce v roce 1989 jsme učinili viditelný posun dopředu prakticky ve všech směrech, co se týče politiky, kulturního, sociálního, sportovního a doufám, že také společenského života. Setkáváme se bohužel i s radikálními názory, že tato pomoc a péče je nespravedlivá a jedná se o diskriminaci, navíc jde také často o rasově motivované útoky. Těžko objektivně zhodnotit, nakolik by měla být taková pomoc automatickým jevem vyspělé společnosti a do jaké míry by se měla pomoc redukovat s ohledem na původní obyvatele. Nejsem kompetentním člověkem, který by tento problém mohl rozsoudit.

Cílem mé práce je rozpoznat základní zákonitosti této problematiky, rámcově sestavit základní funkční principy, které platí jak v teoretické, tak v praktické rovině. Upozornit na migraci v pozitivním slova smyslu, poukázat na resorty a zákony, které se starají o fungování migrace u nás, ale také zmínit rizika, jež s nelegální migrací automaticky hrozí. Asi není možné vysledovat všechna pravidla, možnosti a zaběhnuté systémy v otázce migrace a azylové politiky, ale mým stanoveným úkolem bylo rámcově poukázat, jak Česká republika v dané problematice řeší konkrétní situace. Součástí práce jsou také fakta a čísla o národnostech, které jsou s Českou republikou nejčastěji v kontaktu. V praktické části jsem připravil trojici rozhovorů s lidmi, kteří se buď migrací a azylovou politikou zabývají nebo si přímý přesun z jiné země vyzkoušeli na vlastní kůži a proto si nesmírně vážím získaných informací, jež mi ochotně poskytli.

1. AZYLOVÁ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE

1.1 HISTORIE UPRCHLICTVÍ U NÁS

Z historického hlediska byla už Československá republika, zejména její česká část, často vyhledávanou destinací. Existovala zde hospodářská emigrace, která dosahovala obrovských rozměrů. Největším důvodem pro emigraci byla nezaměstnanost. Během deseti let (1920-1930) bylo v ČSR vydáno přes 250 000 přistěhovaleckých pasů, ale ve 30. letech 20. století tento jev se podstatně snížil.

Michaela Freiová ve své publikaci *Uprchlická otázka a my* uvádí: „*Na druhou stranu zažilo předválečné Československo dvě uprchlické vlny, z velké části tranzitující: vlnu „běženců“ ze vznikajícího SSSR a vlnu uprchlíků z nacistického Německa po roce 1933¹.*“ První vlna uprchlíků ze vznikajícího Sovětského svazu přichází v roce 1920 a stává se součástí tzv. repatriačních transportů - mezi uprchlíky se nacházeli i utíkající politici. V roce 1921 však nastal masový transport uprchlíků, protože byla poražena Bílá armáda v jižním Rusku.

Ze dne na den se otázka přijímání uprchlíků stala v ČSR velice aktuálním tématem. Konkrétně byla předmětem diskusí v Národním shromáždění a výsledkem bylo usnesení vlády z července 1921 o tzv. pomoci ruským studentům. Byl také vytvořen „meziministerský výbor pro pomoc Rusku“. V té době přijíždí do ČSR asi 1000 studentů a 4000 zemědělců a do konce roku ještě dalších 3500 lidí. Vládní pomoc byla zaměřena především na ženy, děti, invalidy, vědce a zemědělce.

Československé úřady přistupovaly k uprchlíkům velice otevřeně a velkoryse, nesrovnatelně lépe než v jiných zemích. Velkou výhodou bylo, že uprchlíci dostávali tzv. prozatímní československé pasy, později se jednalo o tzv. Nansenovy pasy. Pokud zde přebýval uprchlík a měl navíc Nansenův pas, dostávalo se mu větších výhod než v jiných zemích.

Kulturní a společenský přínos této uprchlické vlny (ze SSSR) byl poměrně velký. Mezi utečenci, kteří se zde nacházeli, patřili např.: byzantolog Kondakov, lingvista Jakobson, literární vědci Francev a Melnikov, historik Florovskij a spousta dalších vzdělaných lidí.

¹ Důvodem pro odchod z tehdejšího Německa byl agresivní nástup A. Hitlera k moci, kdy se stává německým a říšským kancléřem.

Dalším velkým mezníkem, ne-li největším, je Mnichovská dohoda, která vyhnala do Sudet přes 70 000 Čechů, 11 000 Němců a kolem 17 000 Židů. V té době se stupňoval tlak na odchod těchto lidí z německé strany. Od září 1938 do září 1939 opustilo nastolený Protektorát 35 000 Židů. Od začátku Protektorátu do roku 1943 dalších 27 000 tisíc Židů. Je potřeba zmínit, že další tisíce Židů uprchly nelegálně. Přesná čísla během druhé světové války jsou jen obtížně zjišťována, rámcově se jedná o půl milionu lidí, kteří byli většinou deportováni do koncentračních a vyhlazovacích táborů.

Po skončení druhé světové války následoval masivní odchod Židů do Palestiny. Zajímavý byl postoj Československa, respektive tehdejšího ministra zahraničí Jana Masaryka, který se k tranzitu postavil čelem a velice velkoryse jim vyšel vstříc na rozdíl od některých jiných států. Dalším velkým mezníkem byl odsun Němců, konkrétní čísla hovoří o počtu kolem třech milionů lidí. Po nástupu komunismu k moci, v roce 1948 nastává velká vlna emigrace do zahraničí, a to především na západ, číslo se blíží počtu čtvrt milionu obyvatel. V 60. letech 20. století docházelo k dalšímu přesunu lidí, především kvůli uvolněnější situaci na hranicích. Tento jev se umocnil v srpnu 1968, po okupaci Československa vojska Varšavské smlouvy, odhady hovoří o počtu do 100 000 emigrantů. V 70. a 80. letech se počty snížily, přesto však atakují číslo kolem 50 000 lidí. Uvedené počty samozřejmě nemohou být zcela trvalé, ale faktem zůstává, že odchod především inteligentních elit natrvalo poznamenal úroveň naší společnosti. Azyl získávali často lidé z rozvojových zemí, spřátelených států tehdejšího režimu, kteří do Československa často jezdili za prací, či vzděláním, takže duchovní úroveň odlivem původního obyvatelstva částečně utrpěla, tento jev trval až do roku 1989, kdy sametová revoluce vyvolala změnu režimu.

V roce 1990 Československo (posléze Česká republika) získalo novou zodpovědnost za příjem migrantů a žadatelů o azyl², protože se stalo plnohodnotnou tranzitní zemí. Muselo se vypořádat se složitostmi a velkým tlakem na migrační situaci. Třetí svět neměl a ani v současnosti nemá pevnou společenskou podporu a naši odborníci, ale také celá společnost má na spolupráci a pomoci ostatním státům a lidem v nouzi zásadní vliv. Nutná je především spolupráce s ostatními vyspělými státy v Evropě, kooperace v Evropské unii a snaha o aktivní navázání kontaktu s konkrétními a často rozmanitými národy, se kterými se setkáváme v dnešní České republice.

² Jednalo se především o běžence z rozvojových zemí a zemí postižených válečnými konflikty.

1.2 LEGISLATIVNÍ RÁMEC

V poslední době v České republice přirozeně dochází k potřebě inovace v legislativním systému. V uplynulých třech letech se ČR a její následná aktivita týkající se zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR snažila přizpůsobit dané situaci a nebyla zcela vázána plněním předpisů Evropské unie. Jednalo se o změny, které se týkaly obměny právních předpisů, konkrétní názvy zákonů předkládám v přesně znějící formě – (vyznačené tučným písmem) a s potřebným obsahem. Přesné znění zákonů (tučně) je uvedeno v publikaci Ministerstva vnitra ČR - *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008*, Praha 2009.

1.2.1 Zákon o pobytu cizinců

Zákon č. 124/2008 Sb., kterým byl pozměněn zákon č. 269/1994 Sb., o Rejtríku strestů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další změny.

Hlavní změnou v tomto zákoně (platí již od 1.7. 2008) bezpochyby je, že cizinci už nejsou nadále povinni předkládat výpis z evidence Rejstříku trestů, pokud žádají o udělení azylu po dobu 90 dní, ale také při vydání povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu. V současné době si prověření bezúhonnosti dotyčných cizinců zajišťuje Policie ČR a Ministerstvo vnitra, které přímo rozhoduje o udělení pobytového oprávnění.

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.

Tento zákon především umožnil zavedení nového ochranného prvku v trestním zákoně, a to tzv. zabezpečovací detence. Cizinci a další osoby, které toto opatření získají (z vůle soudu) jsou od 1. ledna 2009 předáni do specializovaných zařízení, kde se zabezpečovací detence realizuje.

Zákon č. 140/2008 Sb., kterým se mění některé zákony na úseku cestovních dokladů

Uvedený zákon se týká cestovních dokladů, a to především změn s bezpečnostními údaji přímo na cestovním dokladu – pasu. Bylo odloženo datum začátku vydávání cestovních dokladů s údaji, které jsou prováděny strojově, a dále také biometrické údaje, jež obsahují otisky prstů.

Zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky

Některé úkoly, jež byly původně svěřeny Policii České republiky byly předány k šetření Ministerstvu vnitra v rámci „úlevy“ pro Policii České republiky, jde především o pobytová oprávnění pro cizince. Existují vymezené etapy, kdy se v té první Ministerstvo vnitra dostalo k problematice řešení agendy povolování trvalých pobytů, a ve druhé etapě, která začne platit od 1. ledna 2013, bude mít na starosti agendu vydávání trvalých pobytů na území České republiky. Ministerstvo teď nese velkou zodpovědnost za řadu věcí. Kromě rozhodování o povolování trvalých pobytů z různých důvodů (státní zájem ČR, humanitární důvody aj.) se MV zabývá i povolováním trvalého pobytu osobám, které pět let nepřetržitě žily legálním způsobem na území České republiky. Pokud se navíc jedná o občany Evropské unie, lze pro ně a jejich rodinné příslušníky lhůtu zkrátit, jestliže jsou samozřejmě splněny dané podmínky.

V současnosti má Ministerstvo vnitra na starosti také vydávání a prodlužování doby platnosti průkazů, které se týkají povolení k pobytu, dále vydává cizinecké pasy a plní také většinu administrativních úkolů spojených s možnou změnou místa pobytu cizinců, kterým byl v minulosti povolen trvalý pobyt na území ČR.

Zákon č. 382/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Významnou součástí zákona je zavedení podmínek pro povolení k dlouhodobému pobytu, a dále byl také zaveden institut tzv. ochranné lhůty.

Důležitým prvkem je také zajištění tzv. „zelených karet“, které slouží k potřebám podnikatelů a snaží se efektivně hledat volná pracovní místa tak, aby byly komfortně naplňovány požadavky zaměstnavatelů i eventuelních pracovníků.

„Zelená karta“ má dvojí podobu, protože umožňuje povolení k zaměstnání cizince a navíc také povolení k pobytu cizince na našem území. Ministerstvo práce a sociálních věcí se snaží monitorovat trh práce a o obsazování pracovních míst držiteli „zelených karet“ vede statistiku.

Zákon č. 382/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších, a některé další zákony.

Tento zákon mění terminologii odborných pojmů, konkrétně pojem „plná invalidita“ a „plný invalidní důchod“, což jsou podmínky, kdy lze občanu EU umožnit předčasně trvalý pobyt na území České republiky a nemusí být naplněna jinak povinná lhůta trvající pět let. Tuto výjimku lze takovému člověku povolit, pokud vzhledem ke svému zdravotnímu stavu není schopen práce, tj. ukončil zaměstnanecký poměr, podnikání apod. z důvodu invalidity. Takový člověk ale musí žít v ČR alespoň dva roky nepřetržitě, tato podmínka neplatí jen v případě, pokud zmíněnému občanu EU vznikl nárok na plný důchod – invalidní, a to z důvodu nemoci z povolání či pracovního úrazu.

Následně uvádím dvojici zákonů, které jsou pro téma mé práce stěžejní, jde o Zákon o azylu a Zákon o zaměstnanosti cizinců.

1.2.2 Zákon o azylu

V minulých letech (2004-2007) byla situace ohledně legislativní aktivity poměrně činná, docházelo k mnohým změnám a úpravám týkajících se azylu udíleného v České republice. Důvodem byla především snaha o splnění veškerých směrnic a povinností v rámci EU, které zabývaly azylem a dalších způsobů udílení mezinárodní ochrany. Cílem tohoto snažení bylo a je vytvoření společensky jednotného azylového systému.

Od roku 2008 jsou podmínky v tomto ohledu poměrně stabilní, docházelo spíše k drobným legislativním změnám.

Je však potřeba zmínit zákony z roku 2008, které byly upraveny z dřívějších zákonů o azylu.

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.

Tento zákon se týká především možnosti cizince projevit zájem o udělení mezinárodní ochrany.

Zákon č. 140/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v úseku cestovních dokladů.

Obsahem tohoto zákona je novela týkající se cestovních dokladů, které jsou vydávány podle zákona o azylu a jsou opatřeny biometrickými údaji.

Zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii ČR.

Základní změnou novely tohoto zákona je převedení pravomocí PČR na MV ČR v otázce vydávání cestovních dokladů na žádost azylanta, MV ČR si také vede evidenci azylantů, kdy a kým byl cestovní doklad příslušnému cizinci vydán.

V roce 2008 byla též vydána vyhláška č. 198/2008 Sb., kterou se mění vyhláška 376/25 Sb. Hlavním tématem této novely je stanovení výše částky uhrazené za stravu a ubytování v azylových zařízeních, výše kapesného a termínu jeho výplaty. Od 12.6.2008 došlo k navýšení kapesného z původních 16 Kč/den na 30 Kč/den (týká se žadatelů o udělení mezinárodní ochrany).

1.2.3 Zákon o zaměstnanosti

V roce 2008 byl přijat nový zákon v oblasti zaměstnávání cizinců v ČR, jedná se o **zákon č. 382/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti a o pobytu cizinců na území ČR.**

Důležitým prvkem tohoto zákona je utřídění výše maximální pokuty za umožnění nelegální práce. Zatímco původní částka byla stanovena 2 000 000 Kč, od 1. 1. 2009 se zvýšila na 5 000 000 Kč.

Vznikají tak kategorie cizinců, kteří jsou zvýhodněni tím, že nepotřebují povolení k práci (zaměstnání). Tato novela umožnila rozšíření o cizince, kteří se v ČR připravují na své povolání a dále o cizince, kteří oprávněně získali střední, vyšší nebo vysokoškolské vzdělání. Jedná se především o lidi, kteří v ČR žijí s povolením k dlouhodobému pobytu. Dodejme, že EU se důsledně zabývá snahou o zvýhodnění lidí, kteří dlouhodobě legálně pobývají na území členského státu EU.

V současné době má na starosti zprostředkování zaměstnání fyzické či právnické osoby Ministerstvo vnitra, protože činností agentur práce bylo zneužíváno.

1.3 INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC

1.3.1 Ústřední orgány státní správy České republiky

Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra je hlavním resortem, který se zabývá problematikou mezinárodní migrace a azylu, a to na úrovni legislativně – koncepční, to znamená, že se věnuje jak otázkám mezinárodní migrace a azylu, tak přímo strážce realizační. Je potřeba říct, že Ministerstvo vnitra navíc spolupracuje s dalšími resorty, ať už na státní, či nestátní úrovni, ale i s organizacemi mezinárodními.

V rámci rozhodování o správním vyhoštění vydává Ministerstvo vnitra na základě vyžádání police závazná stanoviska a s policií úzce kooperuje. Ministerstvo vnitra má rozsáhlé možnosti a kompetence, které jsou mu svěřeny přímo zákonem a má hlavní slovo v otázce zákona o pobytu cizinců. V rámci tohoto zákona je Ministerstvo vnitra nadřízeným orgánem i nad Policií České republiky – cizineckou policií.

Ministerstvo vnitra rozhoduje o povolení k dlouhodobému pobytu na našem území³. Od 1. 1. 2009 má mimo jiné na starost rozhodování o prodloužení platnosti průkazu cizincům, kteří v České republice dostali trvalý pobyt. Mezi jeho další kompetence spadá pořizování biometrických údajů pro cizinecké pasy, jejich vydávání a odnímání, což platí i pro cestovní průkazy totožnosti.

Ministerstvo vnitra se aktivně podílí na sjednávání smluv a na vypracovávání mezinárodních deklarací v oblasti mezinárodní migrace, především s ohledem na snahu zlepšit a zjednodušit legislativní pravidla.

Ministerstvo vnitra kooperuje v těchto otázkách s ostatními složkami státní správy, dále také s nestátními organizacemi a organizacemi mezinárodními. Ministerstvo vnitra a Policie ČR se spolu s mezinárodní organizací pro migraci snaží o vývoj a zlepšení situace v oblasti tzv. repatriačních programů (dobrovolných návratů do země původu). Zvláště v dnešní době ekonomické globální krize je repatriační program velmi aktuální a je třeba se jím zabývat.

Odbor, který se zabývá problematikou migrace, integrace cizinců a azylu, se nazývá **Odbor azylové a migrační politiky a Správa uprchlických zařízení**. Zaměstnanci tohoto

³ V plné míře bere zodpovědnost v této otázce od 1. 1. 2009

resortu pracují jak v Praze, tak i v dalších centrech pro azylanty a koncepčně se snaží o zlepšení celkové situace. Zaměstnanci odboru migrační a azylové politiky jsou také rozmístěni po celé České republice a působí v různých městech.

Policie České republiky

A) Služba cizinecké policie

Cizinecká policie zastává velmi důležitou úlohu v otázce migrační a azylové politiky. Mezi její základní úkoly patří zajištění doprovodu letadel, jedná se většinou o bezpečnostní doprovody vybraných linek, uskutečňování leteckých eskort a v neposlední řadě se také věnuje celkové bezpečnostní otázce, a to především na letišti v Praze-Ruzyni.

Policie České republiky je také velice kladně podporována a hodnocena v souvislosti s věcnou spoluprací s civilními složkami Českých aerolinií, které si pochvalují profesionální přístup policie a následně už si nedokážou představit nepřítomnost policejních složek při letech do rizikových destinací.

Policie také vytváří speciální týmy, které se přímo nazývají týmy analytické. Tyto týmy pravidelně sledují a následně vyhodnocují danou situaci v oblasti legální a nelegální migrace a snaží se cíleně reagovat a potlačit případné negativní jevy. Na oficiálních webových stránkách těchto týmů jsou pravidelně zveřejňovány jak informace o událostech, které se přímo týkají nelegální migrace, (konkrétně jde o falešné cestovní doklady, převaděčství a využívání dopravních prostředků jako úkrytu), tak i velmi důležité zkušenosti a poznatky z výkonu služby, tzn. z praxe. Získané zkušenosti mohou přispět k redukci, či dokonce eliminaci jevů, které souvisí právě s nelegální migrací na území České republiky. Cizinecká policie má také na starosti víza, která prověřuje a následně případně udílí, dále jsou též prověřovány žádosti o povolení k trvalému pobytu na území České republiky. Mezi další úkoly na inspektorátu cizinecké policie (ICP) patří samozřejmě kontrolní činnost, která je zaměřená zejména na dodržování daných podmínek pobytu cizinců na území České republiky. S tím související další úřady, které jsou zúčastněny, konkrétně úřad práce, živnostenské úřady, česká obchodní inspekce a celní správa.

Velmi důležitým mezníkem, jenž by měl pomoci k omezení nelegální migrace, je speciální vysílání policistů cizinecké policie na specifické služební cesty na zastupitelské úřady České republiky v cizině⁴. Dalším projektem, který je spíše příslibem do brzké

⁴ Moskva, Kyjev, Hanoj, Káhira a další.

budoucnosti je tzv. systém E-GATE, jinak také multifunkční odbavovací systém na vnějších hranicích, tento projekt by měl být dokončen do konce roku 2012.

Pracovníci cizinecké policie samozřejmě spolupracují i s ostatními složkami policie a tím vytvářejí silnou síť, která je flexibilní a dokáže konstruktivně jednat. Hlavními mezníky pro spolupráci je odhalování a distribuce omamných a psychotropních látek, neboli drog, dále krádeže dopravních prostředků, zkrátka všude, kde se vyskytuje cizinecký podtext. Cizinecká policie České republiky také úzce spolupracuje s bezpečnostními útvary sousedních zemí, tzn. s Německem, Rakouskem, Polskem a Slovenskem.

Služba cizinecké policie zjistila za rok 2008 necelých 2000 trestných činů. Byly zdokumentovány především trestné činy maření úředního výkonu a rozhodnutí podle ustanovení, ohrožení pod vlivem návykové látky či opilství a padělání či pozměňování veřejné listiny. V malé míře se objevuje trestná činnost ve věcech nedovoleného překročení státních hranic a napomáhání k ilegálnímu pobytu na území České republiky.

V mé práci uvádím tabulky a grafy, které konkrétně mapují danou situaci v tématu, zdrojem tabulek a grafů jsou dvě publikace, které se nazývají: Ministerstvo vnitra ČR, *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008*, Praha 2009 a Autorský kolektiv: Zdeněk Uherek (vedoucí), *Integrace azylantů a efektivita Státního integračního programu*, Etnologický ústav AV ČR Praha 2005.

Tabulka č. 1

Zjištěné trestné činy	1622	1918	296
Zahájeno prověřování TČ* v souvislosti s překračováním SH**	256	29	-227
Zahájeno prověřování TČ* v souvislosti s porušením pobytového režimu	512	565	53

*Trestný čin

**Vstup do schengenského prostoru - pokles trestné činnosti v souvislosti s překračováním SH

B) Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování

Další důležitou složkou Policie České republiky, která se také zabývá problematikou nelegální migrace, speciálně převaděčství, je **Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOOZ SKPV)**. Tento útvar má na starosti mj. věc vykořisťování, nucených prací a jiných forem novodobého zotročování. Oddělení ÚOOZ SKPV má vypracovanou rozsáhlou koncepci pro zjišťování informací a sběr poznatků o realizaci trestných činů a následně se zabývá jejich prověřováním, odhalováním pachatelů a prováděním úkonů v trestním řízení. To se týká trestné činnosti, která je posuzována dle § 232a trestního zákona a existence dalších trestných činů, jež se vážou k této trestné činnosti.

Na následujících stránkách uvádím zmocněné resorty, které mají na starost ochranu a legislativní péči v otázce migrační politiky v ČR

Ministerstvo zahraničních věcí

Ministerstvo zahraničních věcí organizuje veškerou zahraniční pomoc, navíc je ústředním správním orgánem České republiky v rámci diplomacie – zahraniční politiky.

Jednou z nejdůležitějších funkcí Ministerstva zahraničních věcí je udílení víz v takovém rozsahu, který je přímo stanoven zákonem o pobytu cizinců, také se stará o povolování pobytu cizinců, kteří používají výsady a práva podle mezinárodních směrnic.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí jasně definuje kritéria pro vstup jednotlivců (cizinců) na trh práce a navíc vymezuje okruh působnosti zaměstnavatelům ve vztahu k cizím státním příslušníkům. Ministerstvo práce a sociálních věcí na základě situace na trhu práce určuje pravidla pro umožnění zaměstnávání cizinců a zodpovídá za právní normy, které musí odpovídat právním předpisům Evropské unie (EU).

V České republice je bohužel stále častým jevem nelegální zaměstnávání cizinců. Touto problematikou se zabývá Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice.

Důležitými spolupracovníky s Ministerstvem práce a sociálních věcí jsou Ministerstvo vnitra a Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Ministerstvo průmyslu a obchodu

Do působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu spadá především otázka živnostenského podnikání, zahrnuje převážnou část podnikání a podnikatelských aktivit, jak fyzických tak i právnických osob.

V rámci svých legislativních možností upravuje podmínky živnostenského podnikání, podílí se na řízení veřejné správy této oblasti a rámcově se stará o vývoj konkrétní podnikatelské činnosti a s tím související situaci v podnikání cizinců.

Ministerstvo spravedlnosti

Ministr spravedlnosti má na starost a následně rozhoduje o vydání cizinců k výkonům trestů do ciziny, ale důležitou roli hraje také Nejvyšší soud a krajský soud. Tyto dvě instituce rozhodnou, zda vydání odpovídá situaci.

Ministerstvo spravedlnosti úzce souvisí s problematikou migrace, hlavně proto, zajišťuje legislativu, stará se o přípravu zákonů a pracuje na dalších významných částech soudnictví, dohlíží na průběh, kontrolu a vyhodnocuje danou situaci. V publikaci Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008 se uvádí: „*Ministerstvo spravedlnosti je gestorem právní úpravy týkající se problematiky obchodního rejstříku, vzniku a postavení obchodních společností a družstev, závazkových vztahů atd., která je upravena obchodním zákoníkem.*“

Ministerstvo pro místní rozvoj

Hlavním úkolem Ministerstva pro místní rozvoj je bezpochyby spolupráce na realizaci tzv. Memoranda ADS⁵. Ministerstvo pro místní rozvoj se aktivně zapojuje do úkolů ohledně integrace cizinců a také do doplňkové ochrany, což souvisí s poskytováním ubytování pro vybrané osoby.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má primárně na starosti problematiku vzdělávání ve všech oblastech a školských zařízeních, snaží se o úzkou spolupráci s cizinci na bázi jazykových stáží a kurzů, které jsou ministerstvem akreditovány. Existují dokonce speciální výměnné pobyty, jež jsou rozmanitě rozloženy. Jde především o umělecké, metodické či speciální kurzy, které mají přispět k získání odborné či teoretické praxe cizinců a mají především napomáhat k jejich orientaci ve společnosti.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy uznává vysokoškolské vzdělání cizinců, pokud ho absolvovali jinde - než v České republice, k tomu je samozřejmě potřeba doložit kompletní dokumentaci a seznam kompetencí, které mohou cizinci vykonávat.

⁵ Memorandum o porozumění mezi Národní správou pro cestovní ruch Čínské lidové republiky a Evropským společenstvím o vízech a souvisejících otázkách týkajících se turistických skupin z Číny.

1.3.2 Meziresortní orgány

Analytické centrum pro ochranu státních hranic a migraci

Analytická centra pro ochranu státních hranic a migraci (dále jen „**Anacen**“) jsou tzv. analytická pracoviště, která mají stálý charakter a spadají přímo pod Ministerstvo vnitra, jež se snaží o analýzu a konkrétní vyhodnocení situace nejen kolem státních hranic, ale primárně také o zkoumání migrace jako celkového jevu. Na mapování a zabezpečení dané situace spolupracují prakticky všechny orgány, které se zapojují do ochrany státních hranic a mezinárodní migrace. Všechny složky si dávají krátkodobé i dlouhodobé cíle, a s jejich pomocí usilují o zlepšení strategie České republiky v oblastech migrační politiky a ochrany státních hranic.

Anacen se dělí na čtyři základní útvary:

1.MIGRACE

2.VÍZA

3.OPERATIVA A BEZPEČNOST

4.STRATEGIE

1. **Složka Migrace** sleduje situaci ohledně pobytu cizinců na území České republiky.
2. **Složka Víza**, se primárně zabývá monitorováním vízové politiky a s tím související praxe v této oblasti.
3. **Složka Operativa a bezpečnost** vyhodnocuje bezpečnostní situaci a s tím spojená rizika, která souvisejí s ochranou státních hranic a s nelegální činností v oblasti migrace.
4. **Složka Strategie** celý projekt zastřešuje a snaží se o vybudování a formování individuálních a zároveň celkových stanovisek k ochraně státních hranic a k migračním poměrům.

První komplexní fáze **Anacenu** se uskutečnila v polovině roku 2008 a vedle několika ministerstev a organizací byla oslovena rovněž vláda České republiky. Byly vytvořeny konkrétní zprávy, které detailně informovaly o situaci v migrační oblasti⁶. Působení **Anacenu** má velmi dobrý vliv na spolupráci a na následné předávání důležitých informací mezi orgány a dalšími resorty v ČR, které se starají o migraci a ochranu hranic. Aktuální situace, příjem dalších bezpečnostních opatření Evropskou unií a další jiné souhrnné informace jsou prezentovány na zasedáních **Strategie**.

Uvedené složka Strategie také úzce spolupracuje se složkou **Operativa a bezpečnosti**, která se zabývá zejména paděláním, převaděčstvím, způsoby nelegálního pobytu, porušováním daných předpisů a podobně.

Složka **Migrace** se především zaměřuje na detailní zmapování situace ohledně pobytových oprávnění a také na dopad migrace na ekonomický a sociální potenciál státu, konkrétněji na možná rizika při vstupu cizinců na český pracovní trh.

Na konferencích jednotky **Víza** se především vyhodnocují poznatky jednotlivých úřadů České republiky, které působí hlavně v migračně rizikových státech. Pro zkvalitnění služeb se **Anacen** zaměřil na strukturu programu, a to konkrétně na: obsah, škálu, četnost a provádění zasílání potřebných informací, seznamy důležitých adresátů a podobně.

Analytické centrum se též usilovně snaží kooperovat s partnerskými úřady a podobnými stanovišti v zahraničí. Již v první fázi projektu byla založena spolupráce s německým projektem na podobném principu⁷. Oba partneři si aktivně vyměňují získané informace a hlavně zkušenosti s nelegálními přistěhovalci do obou zemí a snaží se také o spolupráci s dalšími státy, mezi které patří Rakousko, Polsko či Slovensko. V současnosti je lhůta pro zasílání nových poznatků jeden měsíc a obě strany jsou připraveny podle potřeb tento interval zmenšit.

V publikaci Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008 je **Anacen** hodnocen takto: *„Činnost Anacenu lze hodnotit jako přínosnou. Výstupy tohoto meziresortního pracoviště jsou využitelné jako podklad pro řízení české migrační politiky i přijímání politických rozhodnutí v této oblasti.“*

⁶ Konkrétně informace, týkající se Vietnanců, obyvatel Mongolska a také situace kolem nelegální migrace Čechů do schengenského prostoru. V neposlední řadě byli zmíněni i turečtí žadatelé o mezinárodní ochranu v České republice.

⁷ GASIM-zaměstnanci MV, MZV a PČR navštívili uvedené pracoviště v r. 2007

Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců

Instituce, která má na starost boj s nelegálním zaměstnáváním cizinců, se jmenuje **Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců** (dále jen „MOPNZC“). Zřizovatelem tohoto orgánu je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. V nedávné minulosti se uskutečnily tři konference MOPNZC. Mezi hlavní body jednání patřilo zlepšení činnosti tohoto orgánu.⁸ Hlavním obsahem konferencí bylo především zlepšit kontrolní mechanismy týkající se problematiky zaměstnávání a celkové zaměstnanosti cizinců a dále mj. snaha o zlepšení komunikace mezi zaměstnavateli a cizinci.

⁸ Od roku 2008 proběhly asi tři desítky zasedání.

1.4 NELEGÁLNÍ MIGRACE

Nelegální migrace je bohužel automatickým jevem migrace jako takové, jednoduše řečeno se jedná o nelegální vstup přes hranice daného státu, v našem případě České republiky.

Vstupem České republiky do EU a následně do schengenského prostoru⁹ se zásadně změnily podmínky a možnosti migrantů, „schengen“ umožnil, že se cílové skupiny snaží dostat právě do států, kde schengenský systém funguje a odkud mají volnější a bezpečnější možnost pro další aktivity. ČR není v mnoha případech cílovou destinací pro nelegální migranty, pořád funguje spíše jako místo tranzitu, přesto je však patrné, že z pohledu otevřenosti nynější vyspělé Evropy se stává také zemí cílovou.

Zejména v průběhu 90. let 20. století a se rozmohl jev **převaděčství**, jehož podstatou bylo a v nižší míře stále je převádění jednotlivců, ale také celých skupin nelegálních migrantů na území České republiky. Tito převaděči většinou za finanční obnos „pomohou“ těmto lidem fyzicky překročit hranice státu, získají pro ně falešná víza, doklady, ubytování, kontakty apod. V posledních letech se však ukazuje, že se počet převaděčů zmenšil, z důvodu nepotřebnosti dopravy a ubytování.

Pokud se běžencům povede vstup na území ČR, migrují většinou „na vlastní pěst“ a samostatně, většinou si obstarají kontakt na osobu, která jim potřebné náležitosti zařídí. Aktuálním trendem se stává fakt, že cizinci se do České republiky dostanou letecky, legální výskyt na našem území prokazují vízem a po skončení jeho platnosti zde zůstávají – nelegálně. Za úplatu si následně dokáží opatřit zlegalizování pobytu a eventuálně také možnost dalšího přesunu po Evropě.

Asi **nejvlivnější komunitou** v současnosti jsou **Vietnamci**, kteří často podávají falešné doklady, uvádějí vědomě špatná data, předkládají výpisy z účtů, lékařské zprávy a těmito kroky chtějí získat především **vízum**. Je potřeba říct, že problematika vietnamské komunity je velkým problémem, i když se podnikly legislativní kroky, které by nelegální migraci Vietnamců měly alespoň zpomalit.

Druhou největší skupinou nelegální migrace u nás je arabské etnikum, které se nejčastěji prokazuje falešnými doklady států EU, dokonce se podílí na zajišťování cestovních dokladů pro své soukmenovce a na nelegálních převodech do jiných zemí, a to především do Belgie, Itálie, Francie či do Švédska. Podle publikace Zpráva o situaci v oblasti migrace na

⁹ Schengenský prostor je nehmotná hranice u států EU, kde může kdokoli z občanů členského státu tyto hranice překračovat bez hraniční kontroly.

území České republiky v roce 2008 je: „Získání víza pro občany z „rizikových“ zemí (Irák, Sýrie) normální cestou je značně složité, a proto se zločinecké organizace zaměřují zejména na obstarávání falešných víz či změnu identity osob.“

Dodejme, že po vstupu ČR do schengenského prostoru už nelze statisticky srovnávat situaci týkající se nelegální migrace. Je potřeba si uvědomit, že dnešní vnímání se musí orientovat jiným směrem, právě kvůli „schengenu“ a jeho výhodám a nevýhodám.

V současnosti se v problematice nelegální migrace sledují dvě základní kategorie:

1. NELEGÁLNÍ PŘEKROČENÍ VNĚJŠÍ SCHENGENSKÉ HRANICE

2. NELEGÁLNÍ POBYT

1. V této skupině se odborníci a policisté zabývají lidmi, kteří se pokusili o nelegální překročení vnější schengenské hranice, to se týká především letišť na území České republiky. Důležité je, že v této kategorii se dá hovořit jak o cizincích, tak o občanech České republiky.
2. **Nelegální pobyt** je rozčleněn do dvou podkategorií, které se liší příčinou, důvodem nelegálního pobytu v ČR.
 - a. *Nelegální pobyt – vnitrozemí*, v této kategorii jsou vykazováni ti cizinci, kteří jsou vyhoštěni z území ČR, týká se také přestupních prostorů na letištích.
 - b. *Nelegální pobyt – vnitřní schengenské hranice*, jde o takové případy, které přímo souvisejí s překročením schengenské hranice.

1.4.1 Celková situace migrační otázky v ČR

V posledních letech se snižuje počet osob, které nelegálně migrují po České republice. Hlavním důvodem je přijetí České republiky a dalších států do schengenského prostoru, tzn., že **byly přerušeny kontroly pozemních hranic**. Je však nutné konstatovat, že se tím paradoxně ztížila úloha Policie České republiky, protože je daleko komplikovanější vyhledávání osob, které se na našem území zdržují nelegálně. V současnosti jsou nelegálně pohybující se osoby kontrolovány na vnějších schengenských hranicích, tzn. na letištích. V otázce **nelegální migrace – nelegálního pobytu** se nedají porovnat prakticky žádné údaje, protože do této skupiny jsou uváděny osoby, které přišly ze sousedních zemí bez dokladů, jež jsou pro setrvání v ČR bezpodmínečně nutné.

Tabulka č. 2 situaci přesně mapuje:

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nelegální migrace(celkem zjištěno osob)	55 075	42 143	34 314	34 556	27 391	15 489	11 488	8 096	3829
Nelegální migrace přes vnější schengenské hranice	32 720	23 834	14 741	13 206	10 695	5 689	4 371	3 384	168
Nelegální pobyt	22 355	18 309	19 573	21 350	16 696	9 800	7 117	4 712	3 661

* Období červenec - prosinec

Policie České republiky také uvádí přesná čísla, pomocí kterých se dovídáme přesný počet zaevidovaných osob odhalených na našem území. Při nelegálním migrování v České republice bylo konkrétně za rok 2008 zjištěno přesně **3 829 lidí**, z nichž bylo necelých 5 % zjištěno při nelegální migraci před schengenskou hranicí České republiky (168 osob) a asi 95 % osob bylo dopadeno při nelegálním pobytu (3 661 osob).

Tabulka č. 3

Rok 2008	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	celkem
Nelegální migrace (zjištěno osob)	248	298	297	366	333	361	354	284	330	354	304	300	3 829
Nel.migrace přes vnější sch. hranice ČR	13	11	10	8	3	16	18	6	17	17	34	15	168
Nelegální pobyt	235	387	387	358	330	345	336	278	313	337	270	385	3 661

Pokud budeme hovořit o nelegálních migrantech z pohledu státních příslušnosti, nejfrekventovanějšími národnostmi jsou lidé z **Ukrajiny** (1 557 osob), dále pak z **Vietnamu** (321 osob) a třetí nejčastější skupinou jsou osoby z **Mongolska** (269 osob). Pokud hovoříme o čísle 3 829 a měli bychom ho rozdělit na muže, ženy a děti, při nelegální migraci to bylo 2 714 mužů, 1 054 žen a 61 dětí.

1.4.2 Neregulérní cestovní doklady

Závažnou hrozbou i přes veškeré inovace a zlepšení zůstává padělání a pozměňování cestovních dokladů a materiálů. Velkým problémem je častá snaha o změnu identity pomocí identifikačních dokladů, kdy hrozí napojení na organizovaný zločin či dokonce terorismus. V předminulém roce bylo nalezeno a odhaleno přesně 216 lidí, kteří měli buď pozměněný či falešný cestovní doklad¹⁰. Některé osoby byly dokonce zadrženy s několika falešnými doklady, našly se také padělané řidičské průkazy, povolení k pobytu apod. V roce 2008 bylo

¹⁰ Nejpočetnějšími osobami, který si neregulérní doklady kupují, vyrábějí či se jimi jinak nelegálně prokazují, jsou občané Moldavska, Ukrajiny, Sýrie, Vietnamu, Nigérie a Iráku (seřazeno podle počtu falzifikátů u jednotlivých skupin).

zabaveno přes 200 cestovních dokladů (224 kusů), z toho 133 kusů dokladů bylo nalezeno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici (vzdušná hranice) a 91 kusů dokladů bylo nalezeno při nelegálním pobytu na území České republiky.

A) FALEŠNÉ CESTOVNÍ DOKLADY – VNĚJŠÍ SCHENGENSKÁ HRANICE ČR

V roce 2008 použilo falešný doklad při přechodu vnější schengenské hranice ČR osob.

Tabulka č. 4

Rok	2002	2003*	2004	2005	2006	2007**	2008
Nelegální migrace přes hranice ČR resp.vnější schengenskou hranici	14 741	13 206	10 695	5 689	4 371	3 384	168
Z toho s neregulérním cest.dokladem	485	580	712	782	689	626	127
tj. %	3,3	4,4	6,7	13,7	15,8	18,5	75,6
Z toho na vzdušné hranici	115	119	182	280	291	279	127
tj. %	23,7	20,5	25,6	35,8	42,2	44,6	-

Poznámka: * do roku 2003 byl vykazován jen cestovní pas **21.12.2007-vstup ČR do schengenského prostoru (vnější sch.hranice=vzdušná hranice)

B) FALEŠNÉ CESTOVNÍ DOKLADY – NELEGÁLNÍ POBYT V ČR

V roce 2008 bylo nalezeno a odhaleno 89 lidí, kteří vlastnili falešný cestovní doklad.

Tabulka č. 5

Roky	2004	2005	2006	2007	2008
Nelegální pobyt	16 696	9 800	7 117	4 712	3 661
Z toho s neregulérním cest.dokladem*	141	107	76	72	89
Tj. %	0,8	1,1	1,1	1,5	2,4

Poznámka: *Vykazováno od 1.1.2004

1.4.3 Akční plánování v boji s nelegální migrací

V roce 2004 se vláda České republiky dohodla na podmínkách nového, do jisté míry radikálního systému, který měl napomoci ke zlepšení situace v oblasti nelegální migrace na území České republiky. Tento projekt se jmenuje **Akční plán boje s nelegální migrací** a jeho hlavním úkolem bylo a je zamezit pronikání negativních jevů do naší společnosti. Důležitou součástí zmíněného plánu je i speciální harmonogram, jenž určuje plnění konkrétních opatření. Ministerstvo vnitra každým rokem předkládá vládě ČR informace, které se právě týkají úspěšného či naopak neúspěšného plnění závazků z daného harmonogramu.

V současnosti je harmonogram specifikován ve čtyřech konkrétních bodech. Těmito body jsou **PREVENCE, KONTROLA, MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE a také MEZIRESORTNÍ SPOLUPRÁCE.**

Možnosti zasahovat a rozhodovat o jednotlivých akčních krocích byly svěřeny Ministerstvu vnitra, Ministerstvu práce a sociálních věcí, Ministerstvu zahraničních věcí a Ministerstvu průmyslu a obchodu. Česká republika a s tím spojená diplomacie, kterou v rozhodující míře zaštiťuje Ministerstvo zahraničních věcí se snaží operativně zlepšovat dostupnost informací, reaguje na nepřesné záležitosti, vydává oficiální stanoviska, spolupracuje s oficiálními webovými stránkami apod.

Důležitým úkolem Ministerstva zahraničních věcí je také sledování politické situace a s tím související dohled nad hospodářskou situací v zemích, kde je problém s nelegální migrací statisticky výraznější. Nesmíme však také zapomínat na sociální podmínky v těchto zemích. Další fází je analýza dané situace a snaha aktivně se podílet na krocích, které by měly přispět ke zlepšení situace v České republice i ve zmíněných problémových oblastech. Samozřejmým partnerem Ministerstva zahraničních věcí ve věci nelegální migrace je Policie České republiky, která se účastní zasedání¹¹ na toto téma ve velkých světových městech (Moskva, Káhira, Peking apod.).

Akční plán boje s nelegální migrací je účinný prostředek k prevenci a systematickému „boji“ s nelegální migrací nejen v ČR, ale také vzhledem ke spolupráci s ostatními národy v rámci celého světa.

¹¹ Hlavními tématy jsou víza k pobytu na 90 dní v České republice.

1.5 MEZINÁRODNÍ OCHRANA

Mezinárodní ochrana poskytuje uprchlíkům práva, která jim většinou nejsou adekvátně zabezpečena v zemi jejich původu. Jedná se především o neposkytnutí služeb ve věci spravedlivých soudů, služeb policie apod. Přestože by tuto péči měl svému občanovi zajišťovat každý stát na světě. Konkrétně se jedná se o tzv. „národní ochranu“. Národní ochranu by měl každý stát svému občanovi nabízet, jak pokud se nachází na domácí půdě, tak především v zahraničí. Tento fakt se stal impulsem pro vytvoření speciálního práva pro uprchlíky, kteří nemohou využít základních práv, která jsou koncipována pro osoby mimo svou vlast.

1.5.1 Žadatelé o mezinárodní ochranu v ČR

Všechny podmínky pro udělení mezinárodní ochrany formou azylu či doplňkové ochrany v České republice upravuje azylový zákon. V této oblasti se rozlišují tři základní skupiny: **žadatelé**(o udělení mezinárodní ochrany), **azylanti** a **osoby, které požívají doplňkové ochrany**.

Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany je cizinec, který ČR požádal o ochranu. V kompetenci žadatele je také možnost požádat o mezinárodní ochranu v rámci jiného státu, který je však součástí EU.

Azylantem je člověk, jemuž byl umožněn a udělen azyl, tento azyl platí po celou dobu naplnění udělení azylu na území České republiky.

Doplňkovou ochranou se rozumí, že cizinec, žádající o azyl nesplňuje podmínky pro udělení azylu. Následně je mu ale udělena tzv. **doplňková ochrana**, která podobně jako u udělení azylu platí po celou dobu, kdy jí cizinec využívá.

1.5.2 Počet žadatelů o mezinárodní ochranu

Během posledních čtyř let se počet zaevidovaných žádostí o udělení mezinárodní ochrany v ČR pohyboval kolem čísla **1 700**. Počet se Každým rokem **snižuje**. Tato skutečnost je realitou v prakticky každé zemi EU. Největší menšinou žádající o mezinárodní ochranou jsou Turci. Velká vlna Turků byla zaznamenána v rozmezí let 2007-2008, kdy turečtí občané

použili letiště Praha-Ruzyně, při mezipřistání však nepokračovali v udaných destinacích, ale požádali o zmíněnou mezinárodní ochranu v ČR¹².

Problematiku mezinárodní ochrany velice ovlivňuje vstup ČR do schengenského prostoru. I když byly podniknuty kroky, které by měly vést k redukci počtu příchozích a potažmo žadatelů o MO, počet zůstává i nadále podobný.

Uvedená tabulka č. 6 uvádí přesné počty žadatelů o mezinárodní ochranu v letech 2000 až 2008:

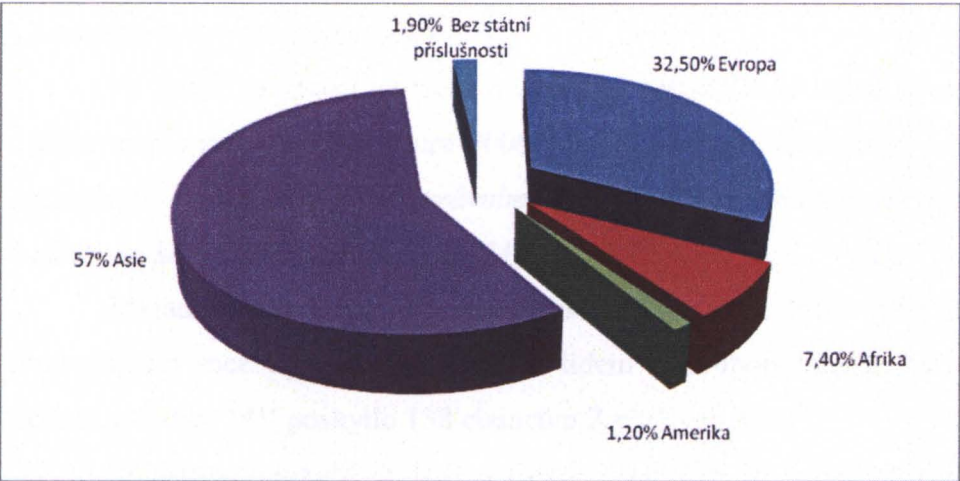
Počet žadatelů	8788	18 094	8484	11 400	5459	4021	3016	1878	1656
Meziroční změna v %	21, 7	105, 9	-53,1	34, 4	-52,1	-26,3	-25	-37,7	-11,8

Ohledně celkového počtu žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR patří Česká republika do středu pole, co se týče zemí EU. Do roku 2001 se počet žádostí o MO navyšoval, **v roce 2001 dostal na 18 094 žádostí**. Následným **vstupem České republiky do EU se počet postupně snižoval**, v dnešní době je průměrný počet žádostí o mezinárodní ochranu v ČR v jednom měsíci asi 100 žádostí, tzn., že se počet lidí, žádajících o MO rámcově pohybuje kolem 1 200 žádostí za rok.

Pokud se zaměříme na národnostní zastoupení žadatelů o MO v ČR, jde o dominanci žadatelů z Asie, celkový počet mluví asi o padesáti sedmi procentech z celkového počtu žadatelů. Evropané – Evropský kontinent zaujímá pomyslné druhé místo, konkrétněji asi třicet tři procent a třetím nejvýznamnějším kontinentem je Afrika se sedmi procenty. Ostatní žadatelé jsou především z Ameriky či nemají státní příslušnost.

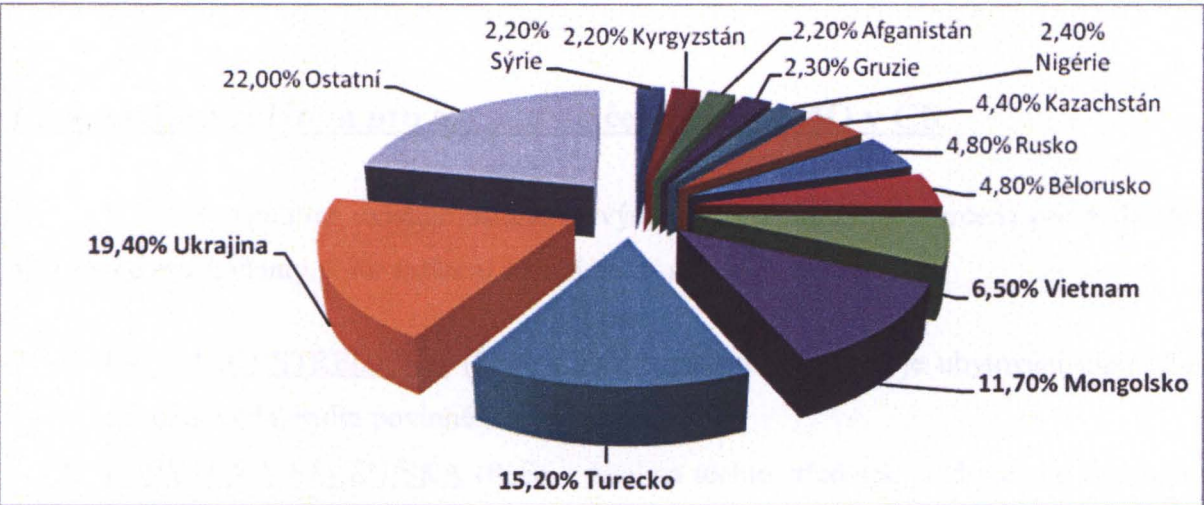
¹² Vyvrcholením této problematické situace bylo zavedení víz pro občany Turecka.

Uvádím graf č. 1 pro lepší vizuální představu:

Řečeno čísly, v roce 2008 byly registrovány žádosti o MO od 58 státních příslušností, nejvýraznějšími národnostmi byly **Ukrajinci, Turci, Mongolové a Vietnamci**.

Graf č. 2

1.5.3 Řízení o udělení mezinárodní ochrany

Česká republika patří v evropském měřítku k zemím, kde je na žádosti o udělení mezinárodní ochrany brán velký zřetel a počet lidí, kteří ochranu získali, je v porovnání s ostatními státy poměrně vysoký.

Ve Zprávě o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008 se uvádí: „Ministerstvo vnitra vydalo v roce 2008 v řízení o udělení mezinárodní ochrany celkem 2026 rozhodnutí. Ke dni 2008 se ve správním řízení o udělení mezinárodní ochrany nacházelo 776 žádostí, ke konci roku 2008 celkem 431 žádostí.“

Základním bodem řízení o udělení MO je **azyl**, který patří mezi formy MO. V předminulém roce byl azyl udělen 157 lidem¹³. Druhou formou MO je tzv. **doplňková ochrana**, kterou MV poskytlo 138 cizincům z různých zemí¹⁴.

Důležitým prvkem u MO v České republice je možnost **cizinců podat žalobu k soudu** ve věci rozhodnutí o udělení či neudělení MO. Trend posledních let je jasný. Vzhledem k tomu, že postupně ubývá počet zájemců o jakoukoli formu MO v ČR, logicky také klesá počet žalob podaných k soudnímu projednání. V roce 2008 se počet žalob ve věci udělení MO dostal lehce nad 1000 žalob. Asi v polovině případů šlo o zamítnutí daných žalob (58,5%), takže krajské soudy daly za pravdu MV. V dalších případech byla řízení zastavena, konkrétně se jednalo o 31% všech žalob. V ostatních případech se dospělo k přezkoumání rozhodnutí Ministerstva vnitra.

1.5.4 Azylová zařízení pro azylanty a čekatele na MO v ČR

V České republice existuje osm azylových zařízení, která jsou určena pro žadatele o MO a také pro azylanty. Tato zařízení se dělí do tří specifických typů:

- 1) PŘIJÍMACÍ STŘEDISKA (PřS) – úkolem těchto středisek je ubytování cizinců po dobu, dokud nesplní povinné úkony
- 2) POBYTOVÁ STŘEDISKA (PoS) – úkolem těchto středisek je ubytování žadatelů o udělení MO do té doby, kdy dojde k naplnění ukončení řízení o udělení MO.

¹³ Azyl získali především lidé z Běloruska, Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu, nejčastějším důvodem pro udělení azylu bylo jasně definované pronásledování z různých důvodů v jejich rodné zemi, registrováni jsou také případy lidí, kteří dostali azyl z humanitárních důvodů.

¹⁴ Doplnkovou ochranu získali zejména Kubánci, Iráčané, Bělorusové a také další cizinci, kteří nemají státní příslušnost.

3) INTEGRAČNÍ AZYLOVÁ STŘEDISKA (IAS) – primárním úkolem těchto středisek je umožnění přechodného – operativního ubytování pro azylanty.

Podle zákona o azylu je hlavním zřizovatelem všech uvedených zařízení Ministerstvo vnitra České republiky. Dalším úkolem MV je dohlížet nad provozem středisek, MV je rovněž odpovědné za veškerý chod a vnitřní organizaci v těchto střediscích. Provozovatelem integračních azylových středisek či pobytových středisek však také může být právnická osoba, která je vázána smlouvou a dostává za správně provedenou práci finanční prostředky.

Tabulka č. 7 znázorňuje místa azylových zařízení a jejich kapacity:

Azylové zařízení	Kapacita
Přijímací střediska	
Vyšní Lhoty	585
Praha-Ruzyně	45
Celkem PŘS	630
Pobytová střediska	
Zastávka	227
Havířov	112
Kostelec nad Orlicí	275
Stráž pod Ralskem	35
Celkem PoS	649

Integrační azylová střediska mají jediný úkol, a to poskytnout dočasně útočiště osobám, kterým byl vydán a následně přiznán azyl. V současné době je provozováno pět center IAS, v nichž mají cizinci k dispozici 90 buněk, které se využívají podle jejich potřeb, maximální možnou kapacitou je asi 260 lůžek.

Tabulka č. 8 uvádí počet ubytovacích jednotek a počet lůžek v jednotlivých azylových střediscích:

IAS	Počet ubytovacích jednotek	Počet lůžek
Havířov	6	33
Jaroměř	10	36
Předlice	12	44
Stráž pod Ralskem	38	83
Zastávka	24	63
Celkem	90	259

V současnosti je vytíženost azylových center asi 25%, žadatelé o MO mají právo požádat o dlouhodobé propuštění.

2. INTEGRACE

2.1 DEFINICE

Integrace. Slovo, které se často používá, v mnoha souvislostech a mnohdy ve značně odlišném pojetí. Také definice integrace existuje několik, uvádím konkrétně definici **ECRE** (European Council for Refugees and Exiles), tedy evropské sítě nevládních organizací. ECRE chápe integraci jako „multidimenzionální, dynamický a oboustranný proces, který se týká cizinců i hostitelské společnosti. Cizinci by měli být schopni přizpůsobit se životnímu stylu majority, zároveň ale neztratit svou vlastní identitu, a hostitelská společnost by měla připravit své veřejné instituce na případné změny a usnadnit rozhodovací postupy.“ Já dodávám, že klíčovou roli sehrává při procesu integrace také tzv. občanská společnost, nevládní sektor, samospráva měst a dalších obcí, církve, kulturní a umělecká obec, obec akademická a vědecká atd. Je jasné, že proces integrace je permanentní, je to běh na dlouhou trať a o jeho úspěšném završení můžeme mluvit v okamžiku, kdy se cizinec stane aktivní součástí společnosti z perspektivy právní, sociální, ekonomické, vzdělávací, jazykové nebo třeba kulturní.

Cíl integrace

Otázka, co je cílem integrace, nabízí s mnoho možných odpovědí. Ze zkušenosti své země považuji za takový cíl vznik vzájemného vztahu mezi cizinci, jejich komunitami, občanskou společností a hostitelským státem. J zřejmé, že větší díl práce, motivace a úsilí leží na straně cizince. Na jeho postojích, pílí, vstřícnosti, přátelství a snaze začlenit se do nové společnosti nesmírně záleží.. Cizinec, migrant, uprchlík je přece jen vyslancem své země v novém domově.

Nejprve se zaměřím na integraci cizinců obecně, zatímco později se budu zabývat specificky integrací uprchlíků. Potřebu systematicky se zabývat integrací cizinců do společnosti si začala česká vláda uvědomovat již zhruba v polovině 90. let. Integraci cizinců chápeme jako problém širokého spektra institucí a společnosti. Také státní administrativa se neomezuje jen na jediné odpovědné ministerstvo, ale vtáhlo do řešení věci celkem 8 ministrů v různé intenzitě odpovědnosti. Jde především o oblast vnitra, práce a školství, ale i dalších oblastí.

I integrace cizinců prošla organizačními změnami. Nejprve bylo odpovědným ministerstvem MV, později Ministerstvo práce a sociálních věcí a nyní opět Ministerstvo vnitra. Česká republika se dělí na 14 krajů a 73 okresů. Složitou reformou byly zrušeny okresní úřady a s nimi zanikly i tzv. okresní poradní orgány, které sdružovaly řadu institucí a nevládních organizací zabývajících se cizinci na daném teritoriu. Za dnešní situace 14 krajů, tedy nepoměrně větších území, je obtížnější pracovat operativně a pružně jako v případě území menšího. Navíc kraje jsou samosprávné celky a vliv státu je zde omezen. V poslední době vznikají integrační centra v jednotlivých krajích, která by měla usnadnit a zrychlit proces integrace cizinců v jednotlivých regionech.

Integrace cizinců se stala důležitým tématem i pro Evropskou unii, o čemž svědčí práce tzv. National Contact Points on Integration. Experti 27 zemí EU na tomto fóru diskutují o integraci, navrhují řešení pro tvůrce politiky a tato práce má i přímý vliv na integrační politiky jednotlivých států. Mnoho zajímavého se děje také na půdě Rady Evropy v integraci cizinců.

2.2 INTEGRACE AZYLANTŮ (Státní integrační program)

Je to více než 15 let, kdy představilo Ministerstvo vnitra první model **integračního programu**, který od té doby doznal mnoha změn a rád Vás seznámím se stavem současným. Tzv. **Státní integrační program** pro azylanty, předpokládá tři hlavní kroky: Usnesení vlády, aktualizovanou koncepci integrace a také (nebo především?) uvolnění peněz ze státního rozpočtu.

Aby mohl program integrace fungovat, má oporu v zákoně o azylu, kde jsou zmíněny jeho hlavní principy. Detailní popis by při každé změně vyžadoval vleklou novelizaci zákona. Pokud jde o uvolněné peníze, jedná se např. v tomto roce o 17,5 mil. Kč. Vláda rovněž stanovila priority integrace azylantů. Nedají se očekávat žádná revoluční řešení, na které ještě nikdo v Evropě nepřišel.

Úspěšná integrace cizince a uprchlíka v cizí zemi je podmíněna především znalostí místního jazyka, vyřešením otázky bydlení, práce a vzdělávání. Důležitou součástí programu je podíl nevládních organizací, které azylantům pomáhají. Zmíním se nyní o těchto prioritách integrace.

2.2.1 Bydlení azylantů

Klíč k integraci. Alespoň v našich podmínkách. Trh s byty stále ještě zcela nefunguje, vhodných bytů není dostatek a ceny v této oblasti jsou stále příliš vysoké. Bez finanční pomoci státu by velká většina azylantů na nájemní bydlení nedosáhla. Jsou zpracovány 2 varianty, které existují souběžně a z nichž si jednu může azylant vybrat. V té první jde o zajištění nájemního bytu ve vlastnictví obce, které se dobrovolně do programu zapojuje. Vždy figuruje jen jedna nabídka bytu azylantovi. Stát není realitní kancelář a nastavit podmínky výrazně výhodnější než vlastním občanům by mohlo vést k nepřátelským reakcím. Ministerstvo vnitra oslovuje jednotlivé obce a na principu dobrovolnosti žádá o nabídky vhodných bytů pro uprchlíky. Zvláštní roli v tomto procesu sehrávají kraje a jejich úřady. Stejně tak může sám uprchlík nebo ve spolupráci s nevládními organizacemi hledat vhodné bydlení a požádat následně ministerstvo o další kroky. Pokud se tento výběr podaří, uprchlík si prohlédne byt a obec se seznámí s uprchlíkem, uzavírají vzájemnou nájemní smlouvu na 1 rok s možností dalšího prodloužování. Celý systém pracuje na linii ministerstvo – kraj – obec – azylant. Podmínkou k poskytnutí dotace obci je zajištění bydlení v obecním bytě. Příliš se

neosvědčil systém, při kterém byla vlastníkem bytu fyzická osoba. Jednání s obcí je zpravidla hladké, odpovědné a administrativně průhledné.

Obec uzavírá smlouvu s uprchlíkem na dobu jednoho roku s možností postupné prolongace. Po 5 letech, pokud uprchlík plní všechny smluvní podmínky, smluvní vztah dále pokračuje jako v případě obdobných smluv v obci s našimi občany. Po celou dobu 5 let může být byt využíván pouze pro integrační program, a to i v případě, že původní uprchlík z bytu odejde. Snažíme se v takovém případě byt obsadit dalším zájemcem. Pokud obec závazky neplní, musí státu vrátit odpovídající část dotace. I takové případy už nastaly. Probíhá přitom dosti přísná finanční kontrola, protože se jedná o peníze ze státního rozpočtu.

2. varianta počítá s tím, že si azylant ve spolupráci s nevládní organizací sám vyhledá vhodné nájemní bydlení a stát prostřednictvím obce po dobu až 8 let přispívá vlastníkovu bytu na úhradu nájemného. Vlastníkem bytu přitom může být obec nebo fyzická osoba.

2.2.2 Výuka jazyka

Český jazyk je poměrně svízelný, zvláště pro cizince z neslovanských zemí. Jazyková příprava azylantů připadla do působnosti Ministerstva školství. Azylantovi přináší výhody, je totiž bezplatná, ale i povinnosti, končí závěrečnou zkouškou a vydáním osvědčení. Naučit se cizí jazyk za 600 hodin jistě není možné. Jde ale o intenzivní vstupní kurs, na jehož konci by se měl absolvent domluvit v základních životních situacích. Nejpodstatnější díl práce je ale na samotných azylantech, a to v jejich vlastním zájmu. Dokud kvalitně nezvládnou jazyk hostitelské země, těžko mohou počítat s kvalifikovanou prací ve svém oboru a musejí počítat s jistou izolovaností ve společnosti a pracovním zařazením pod úroveň kvalifikace nebo i s nezaměstnaností. Existuje řada azylantů, kteří ani po 10 a více letech u nás nezvládli základy češtiny, k jejich vlastní škodě.

Představme si nyní situaci člověka, kterému byl v České republice udělen azyl. Je to jistě pro takového člověka dobrá zpráva, neboť získáním azylu automaticky získává velmi výhodný typ trvalého pobytu, který se pokud jde o práva a povinnosti blíží statusu občana České republiky s několika výjimkami, které nejsou pro naše téma podstatné. Je to okamžik, kdy opouští uprchlické středisko a má možnost usadit se dočasně v tzv. integračním azylovém pobytovém středisku. V tomto středisku žije uprchlík v podmínkách, které se již blíží normálnímu bydlení, má více soukromí, ale také odpovědnosti a povinností. Musí například platit nájem, pokud nemá zaměstnání, má přístup ke standardnímu systému pomoci nezaměstnaným. Musí dodržovat smluvní podmínky bydlení, řád domu apod. Ve stejnou

dobu se učí češtinu a sociální pracovníci se mu snaží vysvětlit realitu života u nás. Po udělení azylu má uprchlík možnost vstoupit do tzv. Státního integračního programu, jehož hlavním cílem je pomoc při získání nájemního bydlení.

2.2.3 Vstup na trh práce

Třetím pilířem úspěšné integrace je, jak již bylo uvedeno, práce a řešení všech otázek s ní spojených. Zde sehraje klíčovou roli ministerstvo práce a sociálních věcí. Dalším významným partnerem jsou úřady práce v jednotlivých okresech republiky. Zvláštní pozornost chci věnovat nevládním organizacím. S postupujícím časem od politických změn v naší zemi před 20 lety jejich vliv, význam a prestiž stoupá. Stávají se samozřejmou součástí života společnosti. Na počátku 90. let se bylo zřejmé, že byl tento sektor po 40 letech komunismu zcela zruinován a začínalo se téměř od nuly. Dnes máme několik profesionálních organizací, které se specializují na pomoc uprchlíkům, žadatelům o azyl a cizincům obecně a státní rozpočet a EU každoročně na činnost těchto institucí přispívá. V integraci azylantů nabízejí nevládní organizace především pomoc při vyhledávání zaměstnání, poskytování sociálního a právního poradenství, pomoc při realizaci nabídky integračního bytu a vyhledávání vhodného bydlení, pomoc při komunikaci s orgány státu a samosprávy a v neposlední řadě monitorují průběh integrace. Celý program je postaven na principu dobrovolnosti, nabídky a jejího přijetí či odmítnutí.

Státní integrační program je možností, jak ulehčit integraci cizincům, kteří se snaží v České republice legálně žít. Každoročně se odborníci věnují vývoji a změnám Státního integračního programu ku prospěchu věci. Doufejme, že se situace bude i nadále zlepšovat. Důležité je, abychom byli schopni přijmout rozmanité národnosti a etnika mezi „sebe“ a vytvořili tak moderní multikulturní společnost, která je naprosto běžnou pro každý vyspělý stát západní Evropy a další zemí.

PRAKTICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

3. ROZHOVORY

Praktická část mé bakalářské práce obsahuje trojici rozhovorů s osobami, které mají k migraci, azylu a integraci velice blízko, předkládám unikátní rozhovory s lidmi, kteří se jak teoreticky, tak prakticky angažují v problematice uprchlictví, migrace a integrace. Jsem přesvědčen, že velice zajímavé je pozorování shodných a zároveň paradoxně rozdílných osudů žen, které zažily válečný konflikt. V kontrastu s tím předkládám rozhovor s odborníkem na migrační a azylovou politiku, jenž se těmto otázkám věnuje téměř dvacet let a má řadu praktických i teoretických zkušeností.

3.1 – Rozhovor č. 1

.První v pořadí je odborník na otázky azylu, integrace a migrační politiky, pan Viktor P., konkrétně z odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR, rozhovor vznikl po osobně domluvené schůzce přímo v budově ministerstva v Praze. Všechny zmíněné dialogy předkládám v přepsané verzi – originálně byly nahrány na audio přijímač.

Viktor P., odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR

1. Jak jste se na Ministerstvo vnitra dostal, co Vás vedlo k výběru tohoto oboru?

„Na MV jsem se dostal „díky tomu“, že se Jan Ruml – můj přítel, stal náměstkem federálního ministra vnitra. Byl asi čtvrt roku ve funkci a začali sem (do ČR – pozn. autora) proudit lidé z Rumunska. Bylo jich poměrně dost a situace si vyžadovala nějaké řešení a tak vláda jmenovala zmocněnce v této věci – Jana Rumla. On si potřeboval vytvořit pracovní kolektiv, který by se tím zabýval. Následně mě tedy oslovil, z počátku se mi moc nechtělo, protože v té době nemělo MV valný zvuk, na druhou stranu jsem ale cítil určitý díl odpovědnosti, takže jsem se během jednoho dne rozmyslel a místo přijal.

2. Jak dlouho se problematice uprchlictví věnujete?

Této otázce se věnuji od srpna roku 1990, takže v srpnu tomu bude 20 let, co působím na MV. Už jsem si zvyknul. (úsměv – pozn. autora).

3. Jaká je Vaše osobní motivace k práci?

Je potřeba tyto otázky stále nějakým způsobem řešit, na tak jednoduchou otázku existuje poměrně složitá odpověď, protože těch omezení, která vám brání ve zdokonalování programů je opravdu hodně. Všechno, co děláte, může být jednoduše kritizováno, protože

naše práce obnáší v podstatě pozitivní diskriminaci lidem, kteří v ČR azyl dostali. Azyl je nejvyšší forma mezinárodní ochrany. Těch přicházejících lidí není moc, ale je potřeba si uvědomit, že jsou v daleko těžších podmínkách, než lidé tady. Někteří se špatně učí jazyk, jsou totiž z dalekých oblastí, například Barmánci, to je velice složitý problém a komplikace při výuce Českého jazyka atd.

4. Zeptám se přesněji, čím se přímo zabýváte, jaké konkrétní záležitosti řešíte?

Já se zabývám integrací uznaných azylantů, tedy těmi, kteří azyl dostali. Dále pak specifickou částí integrace, která má základní tři pilíře a to je: bydlení, výuka českého jazyka a pracovní zařazení. Na našem oddělení máme na starosti hlavně otázku zajištění bydlení, což je velmi komplikované, hlavně z toho důvodu, že většina z těchto azylantů by ráda žila v Praze.

5. Jaké jsou tedy hlavní pilíře Vaší práce?

V otázce integrace v oblasti bydlení tady na našem oddělení nám slouží zákonná ustanovení zákona o azylu a další usnesení vlády ČR, která udávají pravidla a podmínky integračního programu. K usnesení patří i tzv. zásady, podle kterých se řídíme. Máme dvě varianty, varianta A, která řeší bydlení azylantů přes obec, tzn. pokud nějaká obec nabídne byt pro integraci cizinců, tak za zprostředkování dostane finanční prostředky například na infrastrukturu, a to od čtyř set do sedmi set tisíc korun, podle počtu eventuálně bydlicích azylantů žádajících o byt. Ti lidé tam následně bydlí a platí klasické nájemné, jako kdokoli jiný. Tento byt by měl pro azylanty sloužit pět let, to je stanoveno ve výše uvedených zásadách. Následně přejdeme k variantě B. Ta je taková, že azylant má možnost si pronajmout byt, ať od fyzické osoby, družstevní byt, či jinou formu bydlení a MV proplácí majitelům bytu část, či celé nájemné, částka je závislá na počtu nájemníků.

6. Co uprchlíky nejčastěji vede k odchodu, či útěku z domova?

Kdybychom provedli analýzu této problematiky od roku 1990, tak jde o to, že bychom posuzovali lidi, kteří vstoupili do procesu, kde žádali o poskytnutí mezinárodní ochrany. Tam já si myslím, že největší množství je těch, co zkrátka hledali lepší život. Ať už pro svoje děti, či pro sebe. Zkrátka hledali lepší živobytí. Ale těch, kteří prokázali důvody pro udělení azylu, těch je pouze malá část.

7. Jak je na tom Česká republika co se týče počtu žadatelů o udělení azylu?

V poslední době, po vstupu ČR do Schengenského prostoru se počet, množství žádostí snížil. Dříve se jednalo o tisíce lidí, ale za loňský rok to bylo „pouze“ tisíc dvě stě osm osob, šlo tedy o osoby, které požádali o azyl. Následně ho obdrželo kolem osmdesáti osob. Pro ukázkou, nejvyšší čísla jsou ze třech zemí, a to z Ukrajiny – dvě stě tři osob, z Kazachstánu – sto osmdesát tři osob a z Mongolska – tam šlo o sto padesát devět lidí.

8. Myslíte si, že se problematika nějak vyvíjí, či stagnuje?

Myslím si, že se situace vyvíjí, dá se to vnímat z několika pohledů, první pohled je ten, že integrační program, který vznikl v roce 1994 a platí od roku 1995 byl už mnohokrát modifikován. Také vzhledem k tomu, aby vyhovoval dnešní situaci. Mimo jiné i ve vztahu k EU. Byl modifikován také proto, aby těmto lidem umožnil větší výběr, patří sem také handicapovaní, i když jich je minimální počet. Přibývá ale těch osob, kterým stát dotuje bydlení, po nějakou dobu. Je to ukaz, který vykrytalizoval v průběhu posledních let. Pak je druhá věc, a to jsou úpravy našich podmínek vůči EU. To se ani tak netýká integračního programu jako spíš úpravy zákona o azylu, který by měl být podobný ve všech zemích EU. Jsou to směrnice proto, aby jedna země neposkytovala lepší podmínky než jiná země. Tím by „umožnila“ větší příliv lidí, kteří žádají o ochranu.

9. Co musí uprchlík splnit, aby dostal azyl v České republice?

To je dáno azylovým zákonem, zkrátka musí být prokázáno osobní pronásledování, ať je to z důvodu náboženského, politického, etnického nebo i sexuálního podtextu. Pokud tohle prokáže, tak je možné, aby azyl získal. Jako důvod není válečný konflikt, válka se řeší jinak, vydá se zvláštní usnesení o dočasné ochraně a ti ohrožení lidé jsou sem převezeni a je o ně postaráno.

10. Existují takoví lidé, kteří se domů nevrací? I když například válka v jejich zemi skončí?

Po ukončení války v Bosně zde byla velká skupina starších a nemocných lidí, kterým by se v jejich rodné zemi nedostalo kvalitního zacházení a odborné péče. Bylo jim nabídnuto vstoupit do programu, který jejich situaci řešil, na základě zdraví a přiložené dokumentace byl jim a dalším rodinným příslušníkům vydán trvalý pobyt v ČR. Těch tady zůstalo pár desítek.

11. Co si myslíte o výroku, že ČR je pouze přestupní stanicí a navíc nabízí nadstandardní výhody pro menšiny?

Nemyslím si, že je to pravda. Už jsme mluvili o tom, že se tyto otázky v rámci EU redukuje, tyto názory tedy přetrvávají v lidech, kteří o tom moc nevědí a následně to souvisí s další věcí, konkrétně s Dublinským systémem, na základě kterého si země zjišťují, jestli osoba, která u nich žádá o azyl, nežádala v minulosti o azyl v jiné zemi. Pokud se zjistí, že ano, osoby jsou vráceny do původní země, kde o azyl požádali. Jde například o Čečence, kteří byli navraceni z Čech zpět do Polska, protože nejdříve požádali o azyl v Polsku.

12. Jak se daří imigrantům integrace do naší společnosti?

Jednoduchá odpověď by zněla asi takhle. Je to jako s každou populací, s každým národem. Jsou zkrátka lidé schopní, pracovití a také lidé neschopní. Tak je tomu i mezi azylanty. Máte případy lidí, kteří se výborně začlenili, pracují, ale je potřeba říct, že šlo většinou o jejich vlastního úsilí, někteří měli i štěstí, štěstí je dobrá věc, ale musí se k němu přidat i snaha a podobně.

13. Jak naše společnost tyto lidi přijímá, nevládne zde xenofobie?

Já si o xenofobii v Čechách nedělám žádné velké iluze, to se dá ostatně demonstrovat vědeckými výzkumy, ale druhá věc je taková, jelikož na integračním programu spolupracují městské a obecní úřady, tak tam vstřícnost je, jsou ochotní i různě pomáhat a podobně. Už jen v tom, že poskytují azylantům byty. Jiná motivace je u pronajímání bytů, kde i ze statistik vyplývá, že Češi neradi pronajímají byty cizincům, v těchto případech zasahuje stát, což je rozhodující faktor, částky jsou totiž garantované. Obce k tomu tedy přistupují velice dobře.

14. Na závěr se zeptám, jaká je Vaše představa o dalším vývoji migrační politiky a jak je na tom Česká republika ve srovnání se západní Evropou?

K prvnímu bodu, myslím, že jde zkrátka o otázku celé společnosti. Máme za sebou dvacet let od pádu komunismu a já si nemyslím, že by se dalo něco extra lepšího vypožorovat, že by šlo o nějakou velkou změnu. Člověk překročí západní hranice, které už prakticky ani neexistují, protože bez problémů můžete jít pěšky s občankou v kapse. Šok přijde v době, kdy se na západě člověk běžně setká s různými etniky, úplně běžně fungují, žijí a nejedná se o jakousi zajímavost, u nás tento jev nadále pokračuje. Bude to asi chtít dlouhá léta. Co se týče přílivu lidí do Čech, myslím si, že ta celková čísla půjdou pořád níž.

3.2 – Rozhovor č. 2

Druhý rozhovor, jenž předkládám, je ze záznamu s paní, která na vlastní kůži poznala válečný konflikt a rozdělila se o své zážitky i se mnou. Chtěla zůstat v anonymitě, proto uvádím iniciály G. O.

Paní G. O., účastnice válečného střetnutí a trvale žijící v České republice

1. Nejdříve se Vás zeptám odkud pocházíte?

Já pocházím území bývalé Jugoslávie, z Bosny a Hercegoviny, popřípadě ze Sarajeva.

2. Co bylo tehdy hlavním důvodem pro opuštění vaší země?

Hlavní příčinou byla válka, Sarajevo bylo v obležení a koncem roku 1992 jsme přijali nabídku, abychom s dcerou, ve skupině matek s dětmi ze Sarajeva jeli do tehdejšího Československa. Jednalo se o oficiální pozvání Československého Červeného kříže. Takže skupina matek, čítající asi čtyřicet členů přijela koncem listopadu roku 1992 do vesničky Horní Jiřetín. Přijeli jsme prakticky na zotavovací pobyt, protože v té skupině byly i zraněné děti. Ten pobyt měl původně trvat čtyřicet pět dní, takže my jsme byli celou tu dobu hosty.

3. Jak jste se poprvé dozvěděla o ČSR a co bylo hlavní impulsem, aby jste přišla sem?

O Československu jsem věděla celý svůj život, je to součást vzdělání, navíc tradičně existovaly vztahy mezi Československem a Jugoslávií, v Sarajevu žila malá skupina lidí, pocházejících právě z Československa. Jsem politoložka, takže i o fázích vaší historie něco vím, protože rádu čtu, měla jsem předčteného například Milana Kunderu, který tehdy, když jsem přišla, vůbec nebyl v povědomí. Dále jsem se zajímala o Chartu (Charta 77 – pozn. autora), o Havla a celou další řadu věcí, které se týkaly kulturního, politického vývoje, kterým jste prošli. To ale nebyl důvod, proč jsem přišla. Já jsem totiž ve válce pracovala jako válečná moderátorka-reportérka a shodou profesních okolností jsem se čas od času objevovala v centru místního Červeného kříže, kde jsem se dozvěděla, že existuje nabídka, že bychom mohli s dcerou na zimu, tedy na těch čtyřicet pět dní odjet pryč, protože jsme se vyskytovaly v hrozných podmínkách.

4. Jak probíhal přesun do tehdejšího Československa?

Jednalo se prakticky o první velký organizovaný humanitární odchod ze Sarajeva, takže jsme měli autobus, cesta byla strastiplná, protože jsme přejížděli přes válečné území, hrozila různá nebezpečí, ale přesto jsme se dostali až k hranici, která už byla postavena na území Bosny a Hercegoviny, takže už tam bylo „jakési“ Chorvatsko. Následně jsme jeli do Splitu, do Rieky, kde na nás čekal tým z Československa z Červeného kříže. Měli jsme namířeno směrem na Slovinsko, ale nepustili nás, bez ohledu na to, že právě Češi vedli tuhle skupinu. Takže jsme jeli přes Chorvatsko a Maďarsko. Celkově cesta trvala sedm dní, v noci jsme se dostali právě do zmiňovaného Horního Jiřetína, já jsem vůbec nevěděla, kde jsem. Byl tam chemický průmysl a celý obzor svítil, takže jste si připadal jako ve velkém městě. My však byli ve vesničce, na okraji vesničky, kde byla ubytovna Chemopetrolu a tato firma se o nás prakticky celý pobyt starala. Odborová organizace totiž přesvědčila vedení Chemopetrolu, aby nám poskytli bydlení. Takže Chemopetrol a mostecký Červený kříž se o nás začali starat. Ubytovali nás v ubytovně, což byla první ubytovna, co jsem kdy viděla. (úsměv – pozn. autora)

5. Jak jste byla spokojená s přístupem lidí, kteří vás měli na starost?

Já jsem v té době uměla si pět českých slovíček. Postupem dní jsem si uvědomila, že lidé, kteří se o nás starali tady, to dělají od srdce a opravdu se nám snažili porozumět. Takovým krásným českým způsobem. Snažili se od nás lehce distancovat, ale ne proto, že jsme jim překáželi a neměli nás rádi, ale proto, aby v nás třeba nějakou otázkou nevyvolali hořké vzpomínky. Ti naši hostitelé nevěděli, koho jsme zanechali doma. Takže se k nám opravdu chovali ohleduplně, poskytovali to, co mohli. Patřili jsme k první uprchlické vlně a Československo se v té době kromě vůle nemělo žádné organizační zkušenosti. To se týká státu, co se týče odborové organizace a Červeného kříže, snažili se nám poskytnout střechu nad hlavou, jídlo a my jsme byli rádi, protože tady žádné bomby nepadaly a nikdo po nás nestřílel. Umožnili nám to, co bylo potřeba, například v mostecké nemocnici byla ortopedie, tam se prováděly zákroky. Zkrátka se o nás starali tak, jak nejlépe dovedli. Následně se začala řešit důležitá otázka, a to pobytová, protože nebylo jasné, jestli a kdy se vrátíme.

6. Zeptám se tedy ještě jednou, jak dlouho v ČR – ČSR jste a jaký máte status?

Já jsem tady od listopadu roku 1992 a po tom „turistickém“ pobytu nám bylo nabídnuto tzv. dočasné útočiště, protože Česká republika se rozhodla poskytnout bosenským

válečným uprchlíkům zmíněné dočasné útočiště jako druh humanitárního pobytu, tzn. že nám poskytl ubytování a jídlo aneb základní životní podmínky, k tomu se vázalo i zdravotní pojištění a možnost chodit do školy. My jsme se během toho prvního měsíce a půl dlouhého pobytu jako skupina zmenšili. Zbylo nás tu něco kolem deseti osob a všechny uvedené výhody jsme získali. Vše probíhalo pod záštitou České republiky, ale bezprostředně se o nás pořád staral Chemopetrol. Ministerstvo vnitra sice nabízelo, abychom přešli do uprchlického tábora, ale my jsme z toho měli strach, protože už jsme si život začali zase organizovat. Dále jsme pak dostaly i práci, jako uklízečky, následně pak asistentky – pečovatelky v domovech důchodců. Vůle pomoci tam byla a to vždy. V roce 1997 jsem získala trvalý pobyt z humanitárních důvodů spolu s dcerou, následně jsme se z Litvínova přestěhovali do Prahy a během dvou let jsme získali bydlení, díky Ministerstvu vnitra-oboru migrační a azylové politiky, získali jsme s jejich velkou pomocí obecní byt, do dnes tedy mám trvalý pobyt.

7. Zeptám se Vás, jestli se vám u nás líbí? Co by jste hodnotila kladně a co záporně?

Já si myslím, že se ze mě za tu dobu stala napůl Češka, protože už jsem tady pořádný kus života. Při prvním kontaktu s Československem jsem byla dospělá a uvědomovala jsem si všechny záležitosti. Všechno mi to byla blízké, například jazyk, už jen proto, že je také Slovanský. Samozřejmě že je to tlustá čára, ke vztahu k bývalému životu. Mě se ve svém zralém věku otevřela nová životní etapa a život, který jsem musela vnímat úplně jinak, než ten bývalý, protože v tom bývalém životě, který byl z části pohádkový, bylo mnoho věcí samozřejmostí. Samozřejmostí bylo, že jsem měla úspěšnou kariéru, že jsem měla ráda, to co dělám, neměla jsem žádné finanční potíže, měla jsem fungující, krásnou, chápající rodinu, řadu přátel a podobně. Tady jsem začala nový život úplně z nuly, kde mnoho věcí nebylo samozřejmostí, kde jsem musela strašně bojovat, kde jsem z pozice uklízečky musela vnímat svůj život a dát něco své dceři, ale otevřelo mi to oči. Je to zkušenost k nezaplacení, zkušenost, která vám otevírá řadu otázek, osobních, profesních a podobně. Zjistila jsem, jaký má člověk potenciál a co musí všechno zvládnout a s čím musí bojovat. Takže já to celkově беру jako etapu, která mě obohatila, protože jsem také najednou pochopila, co je to uprchlictví, co je migrace, jaké obsahuje aspekty. Teď mě napadla ještě jedna věc a to je občanská společnost. Nemůžeme říct, že přímo kvete, ale já se všechno začala učit právě tady a jsem za to velice vděčná. Neučila jsem se demokracii, protože ty základní prvky v mém dřívějším životě byly, ale v té občanské společnosti v kombinaci s demokratickým úsilím s technologickým vývojem, to všechno jsem se tady musela naučit. Navíc jsem se opravdu cítila být součástí jiného národa a snažila jsem se sdílet problémy průměrného českého

obyvatele, to je obohacují a není už to povrchní a vzhledem k tomu, že se musím pořád učit, tak mi přijde, že mě toho ještě hodně čeká! (smích – pozn. autora). Nikdy bych se nepotkala s takovou spoustou zajímavých lidí, našla jsem si zde dobré přátele, někteří z nich mi velmi pomohli, opravdu lidé do špatného počasí. Také jsem se ale seznámila s mnoha zajímavými lidmi, kteří se v občanském sektoru a v migračních kruzích pohybují a doufám, že jsem také dala malý, obohacující příspěvek v této věci do společnosti.

8. Pracujete?

Ano, pracuji v Českém rozhlasu, od roku 1997 a dělám pořady o cizincích, ale není to téma jen pro cizince. Migrační téma mám zkrátka na starost já, podobné pořady dělám i pro Český rozhlas 6 a pro Český rozhlas – Praha. Novinařina, kterou jsem se zabývala v minulém životě se mi nějakým způsobem vrátila, samozřejmě ne hned, musela jsem o práci pobožovat.

9. Mluvíte moc pěkně česky, prošla jste nějakým kurzem nebo jsou to jen zkušenosti?

Já Vám děkuji, je to pěkné, když to někdo řekne. Ale já jsem přes čtyřicet let žila mimo a můj přízvuk je samozřejmě patrný, jak jsem řekla, že začátku jsem uměla pět slovíček, bydleli jsme v Jiřetíně, pak v Litvínově, žádný kurz neexistoval. My jsme prostě byli mimo péči Ministerstva vnitra, takže to nešlo organizovat. Naučila jsem se tedy česky sama, některé věci jsem se nenaučila úplně, ale do nějaké míry jsem to zvládla. Je příjemné vědět, že to auditorium přijímá, například, když vás v obchodě poznají podle hlasu a říkají, že ten hlas znají a jestli nepracuji v rozhlasu. Nejen, že je to osobně příjemné, ale jde i o vizitku Českého rozhlasu.

10. Jak často – pokud vůbec, se vracíte do Bosny a nepřemýšlela jste někdy reálně nad návratem?

Já jsem samozřejmě hned po válce začala do Bosny jezdit, protože v Sarajevu mám rodinu, přátele, sice už je to menší okruh, protože vztahy válka poznamená. Občas, když jsou deštivé dny si kladu sama sobě otázku, co zde vůbec dělám a že je čas vrátit se zpátky domů. Já už ale úplně nevím, kde je pro mě doma. Když jedu do Sarajeva, tak mám pocit, že jedu domů, ale když se vracím, tak mám ten stejný pocit, protože ta česká povaha se na mě nějakým způsobem nalepila, tuhle otázku prožívám vždy emočně, protože Českou republiku mám ráda. Myslím si, že už jí začínám rozumět, nejen historii ale také v otázce mentality. Myslím, že máme dost věcí společných, samozřejmě, že obdivuji schopnost neválčit, protože já

jsem člověk, který přesně ví, co je to válka, zároveň neobdivuji schopnost kolaborace, ale rozumím jí. Na otázku, kde skončím, nedokážu odpovědět. Kdyby mi v minulém životě někdo řekl, že skončím jako uprchlík, migrant, tak bych mu nejspíš odvětila, že je padlý na hlavu. Ale život je nevyzpytatelný, třeba skončím úplně někde jinde, protože vidím, že člověk má žít tam, kde je mu dobře a že má poznávat tento svět, takže proč nenavštěvovat jiné státy, nezískávat jiné zkušenosti, já se už na svůj život opravdu dívám jinýma očima.

11. Jak se podle Vašeho názoru bude migrace do budoucna vyvíjet?

Jsou lidé, kteří by si přáli, aby se jednalo o jakousi formu volné disciplíny, volný průliv lidí a zboží. Krásně to zní, ale samozřejmě to není reálné, ale musím říct, že k těmto volnomyšlenkářům patřím. Migrace je v dnešní době samozřejmostí, ale samozřejmostí je také legislativa, která v poslední době dostala na váze, především pak vstupem České republiky do Evropské unie. Situaci kolem uprchlictví sleduji téměř dvacet let a je rozhodně potřeba říct, že zde byly provedeny kroky směrem kupředu, nemohu ani nadávat, protože moje osobní zkušenost je velmi dobrá. Na druhou stranu si myslím, že legislativa by měla být jasná, s jasně danými podmínkami, ale neměla by být přísná. Některé věci jsou bezdůvodně přísné a komplikují zbytečně život. Přijde mi, že Česká republika někdy přijímá zákony, které jsou zbytečně striktní, i když tomu tak nemusí být. Celkově vzato se ale v této otázce blížíme debatě, která je nejlepším prostředkem k vyřešení problémů. Je zřejmé, že si ne vždy například rozumí vládní a nevládní sektor, ale je důležité, aby se byli schopni domluvit. Myslím si, že nejen vládní sektor je záslužný, nevládní sektor by si zasloužil podobná ocenění, například financování nepovažuji za příliš šťastné.

3.3 – Rozhovor č. 3

Třetí rozhovor jsem si připravil a následně hovořil s paní Jelenou Silajdžič, která rovněž pochází z Bosny a Hercegoviny, tzn. z bývalé Jugoslávie a v současné době je výkonnou ředitelkou občanského sdružení Slovo 21 v Praze.

Paní Jelena S., účastnice válečného konfliktu a výkonná ředitelka Občanského sdružení Slovo 21, mimo jiné organizátorka světového hudebního festivalu Khamoro, či integračního projektu pro cizince žijící v ČR – *Rodina od vedle*.

1. Paní Jeleno, na úvod se zeptám, odkud pocházíte?

Pocházím ze Sarajeva, z Bosny a Hercegoviny.

2. Co bylo hlavním důvodem opuštění Vaší vlasti?

Hlavním důvodem byla bohužel válka, která nás během roku 1992 donutila odejít.

3. Jak probíhal přesun do tehdejšího Československa?

Nedalo se říci, že to byl organizovaný přesun, proběhlo to ze dne na den, když nám došlo, když jsme si uvědomili, že životy nás, našich rodin a blízkých jsou ohroženy, tak jsme se zkrátka zkusili dostat pryč. Dostali jsme se ze Sarajeva do Bělehradu a pouze v osobním voze a s malým zavazadlem, kde bylo jen několik základních věcí. Vzhledem k tomu, že jsem bývalá producentka a spolupracovali jsme s barrandovskými studií, mě napadlo, že bychom se mohli dostat právě do Prahy. Pořád jsme žili v iluzi, že žádná válka neexistuje a že budeme za pár dní zpátky doma. Dostali jsme se tedy do Československa a to pomyslné čekací období se změnilo na druhý život tady.

4. Jak se k Vám chovali lidé, kteří vás měli bezprostředně po vašem příjezdu na starost?

Za prvé, my jsme byli zcela v šoku, nevěděli jsme, co se děje, co zde děláme, co budeme dělat, realita byla jako ošklivý sen. Když bylo jasné, že se domů nevrátíme, paradoxně jsme žili jakýsi romantický život, ač to zní třeba hloupě. Co se týče Čechů, ti se k nám chovali úžasně, na to někdy nezapomenu. Snažili se pro nás všechno dělat, ale nejvíc nám pomáhali tím, že byli zkrátka slušní a respektovali nás. Například finančně jsme ani pomoc neočekávali, byla to jednoduše řečeno lidská pomoc, obrovská morální podpora.

Časem se to změnilo, i když za to možná můžeme i my. Myslím si, že naše kultury jsou podobné, mentalita trochu jiná, protože my jsme přirozeně agresivní, my bychom chtěli, aby se k nám Češi chovali slušně. Když se vrátím na začátek, z počátku to bylo krásné, pak se to postupně měnilo, ale možná jde také o příliv mnoha cizinců sem, do Čech, proto se na tuhle věc místní lidé už dívají jinak než tenkrát.

5. Mohla by jste mi popsat první dny v Československu?

Česká republika se připravovala na rozdělení se Slovenskem a neexistovaly žádné zákony, aktuální legislativa pro nás, pro uprchlíky. Museli jsme si opatřit doklady, zdravotní pojištění, dokonce si vzpomínám, že s námi pracovnice na úřadu plakaly a nevěděly, co s námi mají udělat. Tento stát se poprvé setkal s vlnou uprchlíků a byla to zkušenost i pro úředníky a pro lidi, kteří se v této věci pohybovali prakticky poprvé.

6. Jak dlouho v České republice jste a jaký máte oficiální status?

Jsem tady od 30. května roku 1992, to znamená, že tomu bude v květnu osmnáct let, co jsem v České republice. Mým statusem je trvalý pobyt, mám tedy stejná práva jako občané této země kromě práva volit u parlamentních voleb. To je teorie, v praxi, já a všichni, kteří tady mají trvalý pobyt nemůžou nikam bez pasu, nemáme občanské průkazy, nemáme ID karty a podobně, problémem je například nákup televize, protože vám v obchodě poví, že jste cizinec. Můžete si však v pohodě koupit auto, pokud na něj máte. Často jsem dotazovaná, proč nemám české občanství, když spolupracuji s Ministerstvem vnitra v oblasti integrace cizinců a podobně, ale já si myslím, že mohu mít deset různých pasů a zůstanu tím, kým jsem a nevidím důvod ke změně.

7. Co se Vám na České republice líbí a co Vám naopak vadí?

Myslím, že je to otázka emocí. Někdy mám pocit, že mám domovy dva, někdy zas, že nemám ani jeden. Když se vracím ze Sarajeva, v duchu si říkám, jak je to v České republice všechno krásně uspořádané, všechno má své místo a podléhá organizaci. Když jsem tady pak delší dobu, v hlavě si říkám, že to tady moc přehánějí, například mi vadí formality, oslovení tituly a podobně. V soukromých vztazích je mi jedno, jestli se jedná o inženýra, doktora věd, či uklízečku. Buď jsi člověkem nebo člověkem nejsi. To, co mi tady chybí, je otevřenost. V Bosně jsme byli ve škole vedeni k individualismu, tady je většina věcí otázka kolektivu. Celkově si myslím, že jsme do jisté míry podobné národy, nesnesla bych tvrdý liberální kapitalismus.

8. Zeptám se, kde pracujete a jak jste se k Vaší práci dostala?

Pracuji jako výkonná ředitelka občanského sdružení Slovo 21, které vzniklo v roce 1999 a základními pilíři naší činnosti jsou dvě skupiny, se kterými pracujeme a to jsou Romové a cizinci. Když mluvíme o slově cizinec, myslím si, že je to výraz zastaralý a naznačuje, že je zde někdo cizí, škatulkuje ho někam, kde je to automaticky vyhraněné a upozorňuje to na jeho odlišnost. S tím dále souvisí fakt, že jsme spolu s mým manželem jednoho dne vymysleli, že uděláme největší Romský festival v Evropě. Khamoro (název festivalu-pozn.autora) se doufám stal známým pojmem, připravujeme už ho po dvanácté za sebou. Kvůli festivalu sem jezdí lidé z celého světa a plánují si dokonce dovolené podle toho, kdy další festival bude časově zařazen. Festival se netýká jen hudby, snažíme se poukázat na pestrost Romské kultury, která je obrovská. Programem jsou koncerty, filmy, divadlo, Romská opera a tak dále. Nejvíce potěšující je fakt, že při spolupráci na festivalu i při realizaci můžete vidět komunikující skupiny lidí, různých etnik, náboženství a názorů, což je také náš cíl.

9. Jak těžké bylo v začátcích získat zaměstnání?

V začátcích šlo opravdu o romantické období, první půlrok jsme pouze grilovali, hráli karty a podobně. Následně nám velice pomohli naši přátelé, ze Sarajeva, ale také noví čeští přátelé. Ve chvílích, kdy zažijete válečný konflikt pochopíte, co je to bohatství. Když jsme odjížděli do Prahy ze Sarajeva, v tašce jsem měla diář, který se následně stal naším životem. Byly tam všechny kontakty, adresy a já jsem si uvědomila, že se v tom odráží, jak moc kvalitní jsme vedli život a jak se nám teď získaná přátelství a kontakty a vynaložená úsilí mohou a nemusejí vyplatit. Bylo tedy spousta přátel, kteří nám tedy v začátcích velice pomohli.

10. Jak jste na tom byli s bydlením?

Nikdy jsme neměli dostatek peněz, abychom si mohli koupit svůj byt, takže naši situaci řešil podnájem. Často jsme bydlení střídali, nedávno jsme to počítali a v průběhu dvanácti let jsme se stěhovali devětkrát, ale je potřeba říct, že vzhledem k tomu, že jsme toho tolik neměli, tak to nebylo tak vážné. Ale jakékoli další stěhování byl větší a větší problém.

11. Zeptám se na výuku Českého jazyka? Učila jste se sama?

Jsem velmi nespokojená se svojí češtinou. (úsměv-pozn.autora). Myslím si, že by měla být mnohem lepší. Co se týče psaní, říkám, že jsem napůl gramotná. Já jsem se učila česky asi

čtyři nebo pět měsíců na začátku, ale výhodou je podobnost našich jazyků. Základní termíny by zvládl asi každý.

12. Přemýšlela jste někdy nad reálným návratem do Sarajeva?

Absolutně. Jezdím tam nabít baterky, jak já říkám, jinak moje děti mají školy vystudované tady, ideální variantou by bylo, kdybych mohla být několik měsíců v Praze, několik měsíců v Sarajevu a pak bych ještě ráda měla dům v Chorvatsku, hned u moře. Budu pracovat tak dlouho, jak budu moct, protože bych se z důchodu nedokázala uživit. Nakonec bych nejraději zakotvila u zmíněného moře, či v Sarajevu.

13. Jak se podle Vás bude migrace a následná integrace cizinců po celém světě vyvíjet?

Na tohle téma bylo vydáno už několik průzkumů a já si myslím, že se žádný stát neobejde bez migrace. Je velkou otázkou, jak státníci budou nadále migranty brát. Myslím, že migranti přinášejí novou kvalitu. Na úrovni malého města, či vesnice jde v otázce integrace o problém, protože jde o uzavřenou komunitu, ale ve větších městech a na úrovni státu by se podle mého názoru v nastaveném trendu mělo pokračovat, nechávat přicházet čerstvou krev. Myslím si dokonce, že jde přímo o nutnost a čím dřív to společnost kdekoli na světě pochopí, tím lépe.

3.4 Závěr k pohovorům

Jsem nesmírně rád, že jsem měl možnost hovořit s lidmi, kteří se v migrační a azylové politice pohybují. Pan V. P. je dlouholetým odborníkem na Ministerstvu vnitra, kterého navíc prostřednictvím svého otce dobře znám, jde o erudovaného člověka na svém místě, paní J. S. a G. O. jsou obě účastnicemi válečných konfliktů a konfrontace reality a vzpomínek byla zvláštní a především obohacující. Jsem velmi rád, že jsem měl možnost hovořit právě s těmito lidmi, dozvěděl jsem se množství zajímavých informací, fakta se navíc shodují s teorií, na které jsem také pracoval v této práci.

Závěr:

Otázka migrace a azylu v České republice je bezpochyby dlouhodobou záležitostí, situace je značně kolísavá a nestabilní. Jsou však patrné rozdíly v této oblasti, konkrétně od počátku devadesátých let do současnosti. Dnešní odborníci mají dlouhodobé zkušenosti a spektrum lidí, kteří se touto problematikou zabývají, je odbornější a na vyšší úrovni, právě díky získaným zkušenostem. Bakalářská práce, kterou jsem zpracoval, poukazuje na zákonitosti, principy a pravidla migrační a azylové politiky v České republice, ale také v kontextu Evropy. Velmi pozitivně hodnotím systém Státního integračního programu, který se v praxi osvědčil a pomáhá kromě integrace azylantů také jejich celkové adaptaci do společnosti. Osobně oceňuji nabídky pronájmu bytů, jež jsou přímo řešeny se zastupiteli obcí a měst, forma dotací je funkčním prostředkem a zároveň motivací pro obce, aby pomohly lidem, kteří projevíli zájem o práci a poklidné soužití v České republice.

Pro mě osobně byla největší zkušeností realizace rozhovorů, konkrétně s panem V. P. z Ministerstva vnitra České republiky, a především s paní G. O. a J. S., kdy jsem měl možnost vyslechnout si přímé výpovědi žen, které prožily strasti a bolest v podobě války v Bosně a Hercegovině. Obdivuji jejich odvalu, úsilí a osobní vytrvalost. Způsob, jakým se dokázaly přizpůsobit české povaze a dnes jsou soběstačné a úspěšné v jiné než v rodné vlasti.

Doufám, že má práce bude dobrým příkladem a ukázkou, jak je strukturována azylová a migrační politika v České republice, snažil jsem se o komplexní náhled na dané téma. Větší obsáhlost je způsobena nutností popsat legislativní a resortní pravidla a následně reflektovat základní pilíře, které jsou obsáhlé, avšak nezbytné.

Jsem velice rád, že jsem se rozhodl právě pro dané téma a mohl si rozšířit obzor v oblasti, o které se opravdu často z médií nedoslechneme, což je možná právě důvodem, proč je potřeba uprchlickou otázku řešit a zabývat se jí i nadále a patrně i ve větší intenzitě.

Použitá literatura:

Primární prameny:

FREIOVÁ Michaela. *Uprchlická otázka a my*. Občanský institut, Praha 1993, ISBN 80-900190-6-4

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008*, Praha 2009, ISBN NEUVEDENO

UHEREK, Zdeněk (vedoucí autorského kolektivu). *Integrace azylantů a efektivita Státního integračního programu – Výzkumná zpráva*. Etnologický ústav AV ČR. Praha 2005, ISBN NEUVEDENO

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Informační publikace pro cizince Česká republika*. Vydavatelství KUFR s.r.o, Praha 5, ISBN 978-80-254-5998-0

SAMOSTATNÉ ODDĚLENÍ SPECIFICKÝCH STATISTIK OBYVATELSTVA (vedoucí Ing.Bohdana Holá) *Život cizinců v ČR*, Praha 2007, ISBN 978-80-250-1548-3

Sekundární literatura:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci v České republice – Foreigners in the Czech Republic*, Praha 2008, ISBN 978-80-250-1836-1

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe*, Praha 2005, ISBN 80-86878-24-4

ÚŘAD VYSOKÉHO KOMISAŘE ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ PRO UPRCHLÍKY – UNHCR, *Závěry týkající se mezinárodní ochrany uprchlíků*, Praha 1999, ISBN NEUVEDENO

Elektronické odkazy:

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.unhcr.cz/ochrana/>

Seznam příloh:

Tabulka č. 117

Tabulka č.2.....25

Tabulka č.3.....25

Tabulka č. 4.....26

Tabulka č.5.....26

Tabulka č. 6.....29

Tabulka č. 7.....32

Tabulka č. 8.....32

Graf č. 130

Graf č. 230

Graf č. 355

Graf č. 455

Graf č. 556

Graf č. 656

Graf č. 757

Graf č. 857

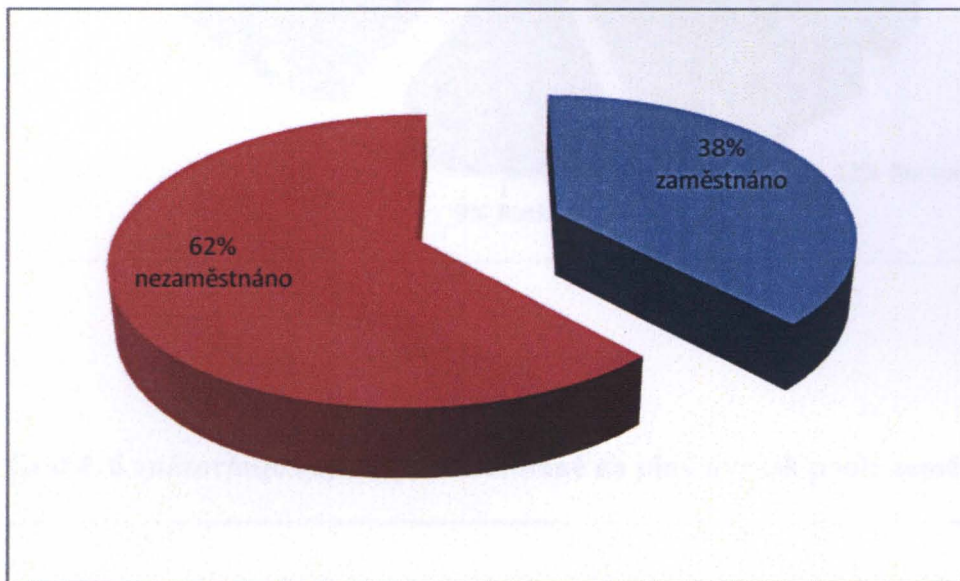
Graf č. 958

Graf č. 1058

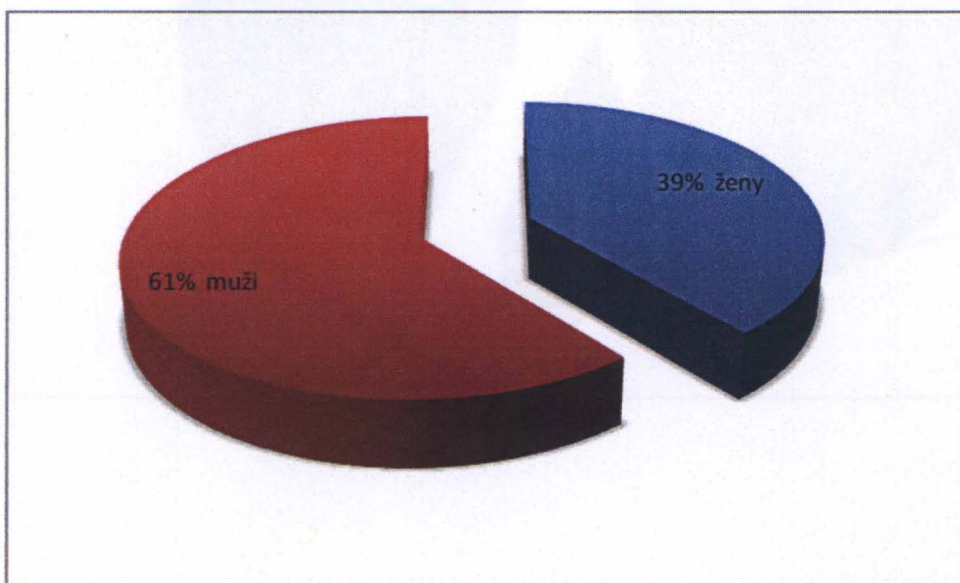
Přílohy:

Přílohy obsahují 8 grafů, které specifikují faktor zaměstnanosti azylantů z pohledu pohlaví, vzdělání a geografické polohy. Otázka zaměstnanosti azylantů částečně souvisí se Státním integračním programem.

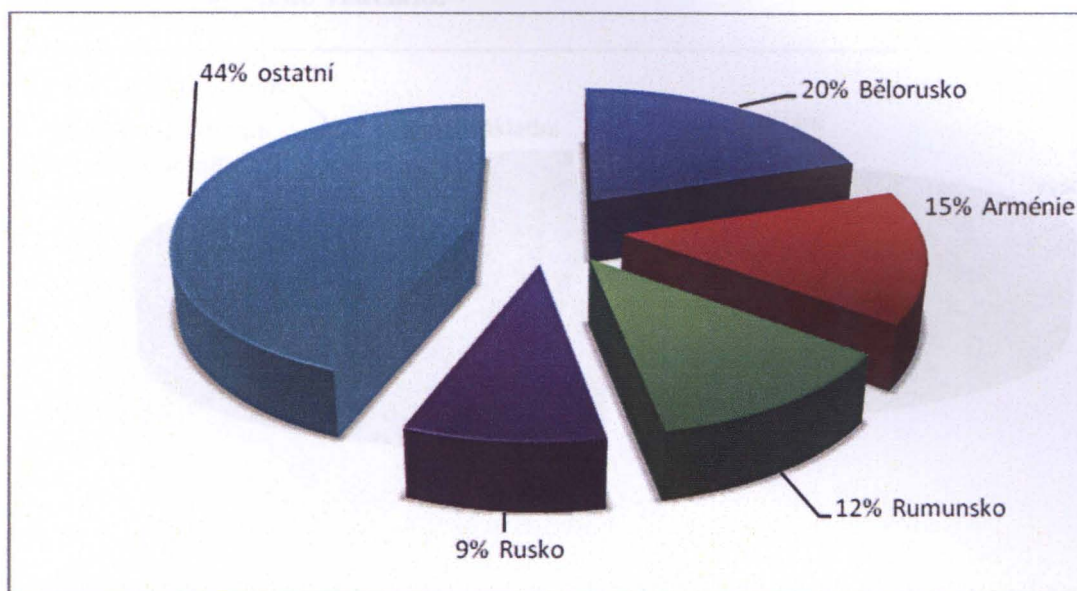
Graf č. 3 se týká zaměstnanosti/nezaměstnanosti azylantů v ČR.

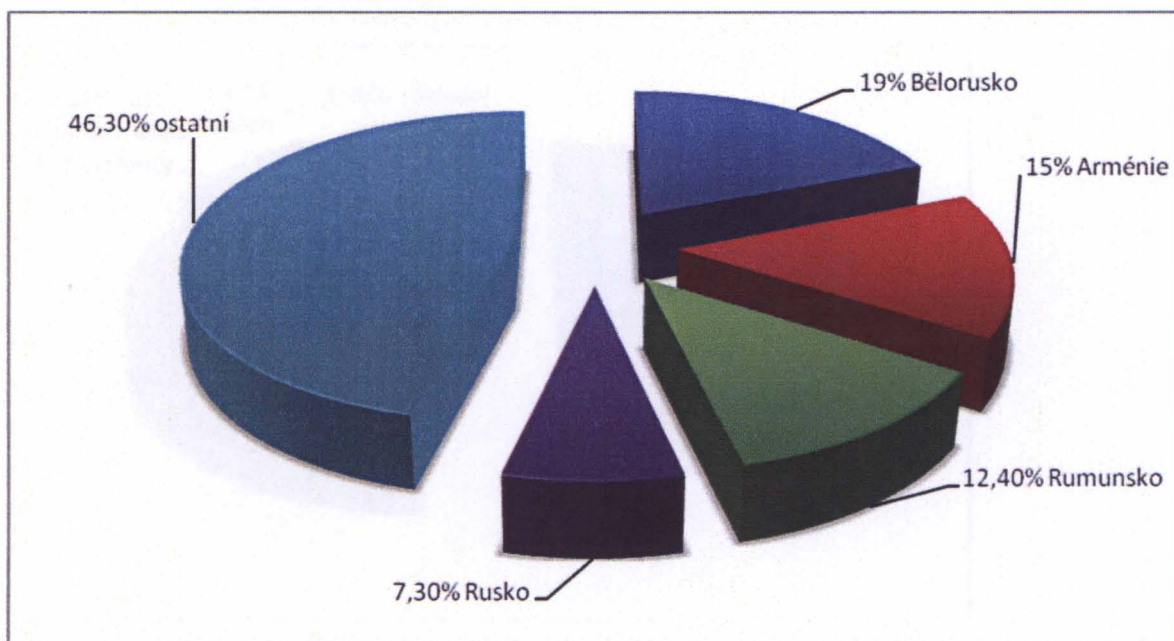
Graf č. 4 se zaměřuje na zaměstnanost azylantů podle pohlaví.

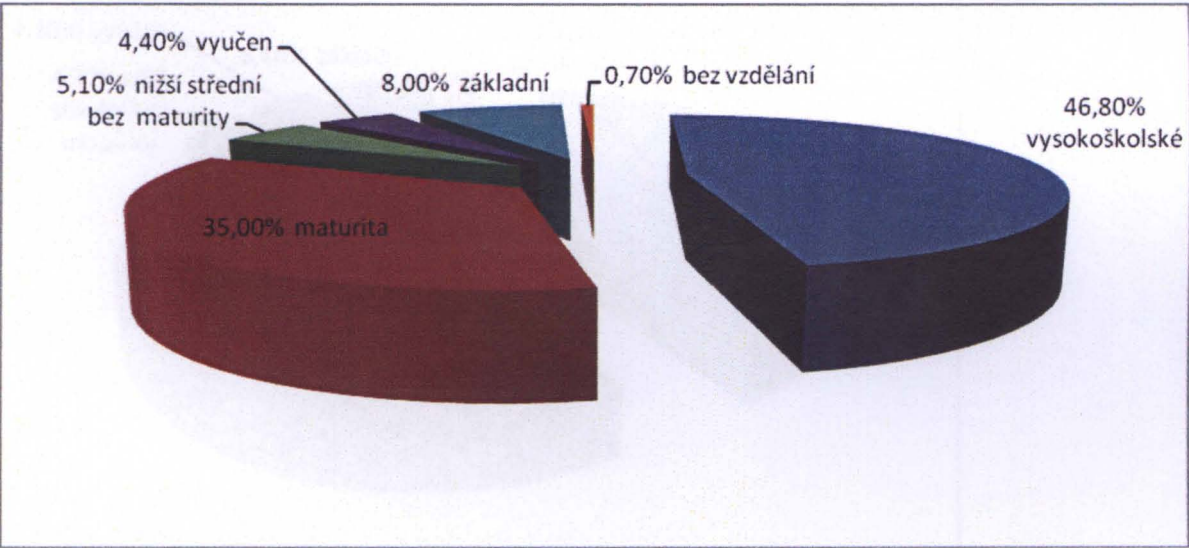
Graf č. 5 se zabývá zaměstnanými azylanty podle země původu.

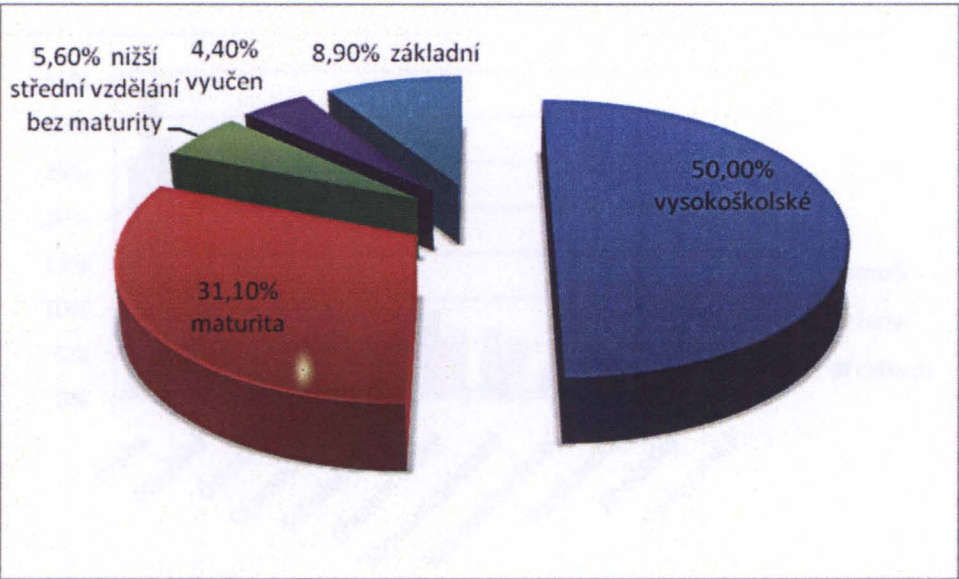
Graf č. 6 znázorňuje azylanty, zaměstnané na plný úvazek podle země původu.

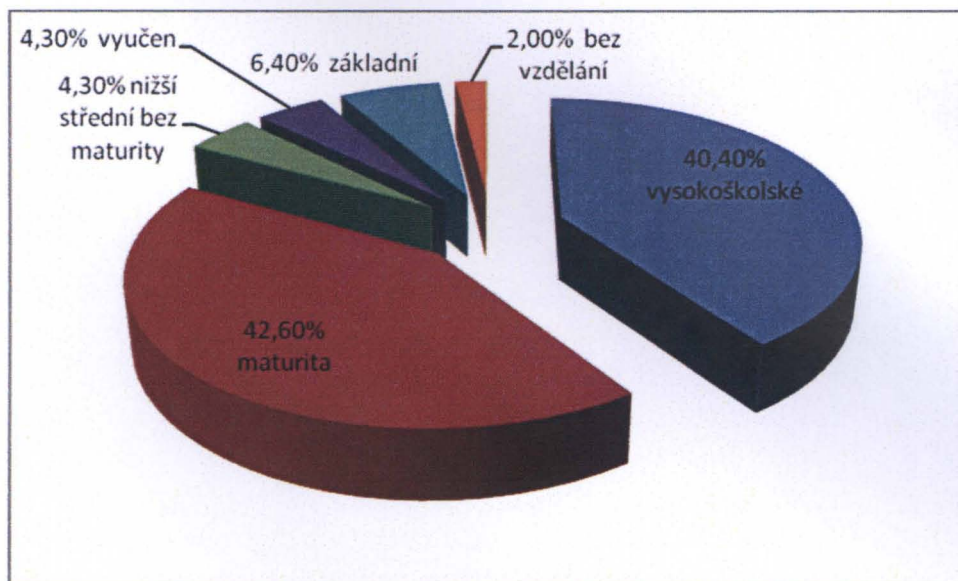
Graf č. 7 dokládá zaměstnanost azylantů na plný pracovní úvazek podle stupně nejvyššího dosaženého vzdělání.

Graf č. 8 zkoumá azylanty – muže, zaměstnané na plný pracovní úvazek podle stupně nejvyššího dosaženého vzdělání.

Graf č. 9 se orientuje na azylanty – ženy zaměstnané na plný pracovní úvazek podle stupně nejvyššího dosaženého vzdělání.

Graf č. 10 poukazuje na zaměstnanost azylantů na plný pracovní úvazek podle krajů v ČR.

